

ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS GAIRĖS JAUNIMUI

„SolPriPa“ projekto gairės

Gairių parengimas finansuotas pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą (2014–2020). Šiose gairėse pateikiama tik rengėjų nuomonė, jie visiškai atsako už gairių turinį. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės dėl poveikio, kurį gali sukelti šiose gairėse pateikta informacija.

VALSTYBINĖ
DUOMENŲ APSAUGOS
INSPEKCIJA

MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

Vilnius, 2019 m.

Solving Privacy Paradox

Sprendžiant privatumo paradoksą: asmens duomenų apsaugos, kaip pagrindinės teisės ir vieno iš svarbiausių vartotojų pasitikėjimo skaitmenine ekonomika veiksmų, aukštų standartų skatinimas („SolPriPa“ projektas)

2018 m. rugsėjo 17 d. Lietuvoje startavo 2 metų trukmės Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos ir Mykolo Romerio universiteto iš dalies Europos Sąjungos lėšomis finansuojamas Lietuvos aukštų asmens duomenų apsaugos standartų skatinimo projektas SolPriPa.

Tikslai. Tobulinti projekto partnerių neformaliojo išsilavinimo institucinius ir organizacinius gebėjimus; skatinti organizacijas pagerinti verslo veiklos valdymą asmens duomenų apsaugos srityje; didinti visuomenės informuotumą apie duomenų apsaugos problemas ir skatinti netoleranciją piktnaudžiavimui asmens duomenimis; skatinti socialinį solidarumą ir jaunimo pilietiškumą, ugdyti jų pilietiškumo kompetenciją, būtiną aktyviam ir atsakingam dalyvavimui nuolat kintančioje visuomenėje.

Veiklos. Įgyvendinant SolPriPa projektą numatyta vesti mokymus, parengti įvairių mokymo priemonių, skirtų geriau įsisavinti mokymų medžiagą, rengti informuotumo didinimo seminarus ir kitas priemones skirtingų tikslinių grupių nariams, pavyzdžiui, konkursas jaunimui ir programėlės sukūrimas.

Tikslinės grupės: smulkaus ir vidutinio verslo atstovai, startuoliai, sveikatos priežiūros ir žiniasklaidos sektoriai, pažeidžiamesnės visuomenės grupės, tokios kaip jaunimas ar vyresnio amžiaus žmonės.

SANTRUMPOS

BDAR – nuo 2018 m. gegužės 25 d. pradėtas taikyti 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas)

Duomenų subjektas – fizinis asmuo, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti

29 straipsnio darbo grupė – pagal 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo 29 straipsnį sudaryta 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupė

ES – Europos Sąjunga

VDAI – Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija

TURINYS

Ižanga	5
Kodėl jaunimui naudingas Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas?	5
Kas yra asmens duomenys?	6
Specialių kategorijų asmens duomenys	7
O kas nėra laikoma asmens duomenimis?	7
Kam taikomas Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas?	8
7 asmens duomenų tvarkymo principai ir kodėl jie yra svarbūs?	9
7 pagrindiniai asmens duomenų tvarkymo principai	9
Kodėl šie asmens duomenų tvarkymo principai yra svarbūs?	10
Kada galima tvarkyti asmens duomenis?	10
Duomenų subjekto sutikimas	11
Sutartinė prievolė	13
Teisinė prievolė	13
Asmens gyvybiniai interesai	14
Viešasis interesas	14
Teisėti interesai	15
Kaip sužinoti, kodėl organizacija naudoja mano duomenis?	16
Ar organizacijos gali keisti „teisėtą asmens duomenų tvarkymo sąlygą“?	17
8 tavo, kaip duomenų subjekto, teisės ir jų įgyvendinimas pagal Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą	17
Ar duomenų subjekto teisės įgyvendinamos nemokamai?	17
Asmens tapatybės nustatymas ir atstovavimas	18
Per kiek laiko įmonė turi įgyvendinti asmens teises?	18
Ką įmonė turi padaryti, jeigu ji nusprendė neįgyvendinti asmens teises?	18
Teisė būti informuotam	18
Teisė susipažinti su savo duomenimis	20
Teisė reikalauti ištaisyti duomenis ar papildyti neišsamius	20
Teisė reikalauti ištrinti duomenis („teisė būti pamirštam“)	20
Teisė apriboti duomenų tvarkymą	22
Teisė į duomenų perkeliamumą	23
Teisė nesutikti	24
Ne vien automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, įskaitant profiliavimą	24
Saugus elgesys internete	25
10 patarimų, kaip būti saugiam internete	27
Kaip apsaugoti savo asmeninius duomenis internete ir naudojantis kompiuteriais bei kitais prietaisais	27
„Uždėk filtrą!“	28
Ar socialiniais tinklais naudojėtės saugiai ir atsakingai?	29
Socialinių tinklų samprata	29
Turite paskyrą socialiniame tinkle. Ar skelbdamas informaciją privalote užtikrinti asmenų teisę į duomenų apsaugą, privatumą, garbę ir orumą bei nepilnamečių apsaugą?	30
Situacijos, su kuriomis dažnai susiduriame	31
Debesų kompiuterija	32
Vaizdo registratoriai	33

ES Pagrindinių teisių chartija pripažįsta kiekvieno asmens teisę į duomenų apsaugą. Chartijoje yra numatyta, kad asmens duomenys „turi būti tinkamai tvarkomi ir naudojami tik konkrečioms tikslams ir tik atitinkamam asmeniui sutikus ar kitais įstatymo nustatytais teisėtais pagrindais“. „Kiekvienas asmuo turi teisę į savo asmens duomenų apsaugą“ – tai skelbia ir 2007 m. Lisabonos sutartis.

BDAR siekiama, kad Europa būtų pasirengusi skaitmeniniam amžiui. Taigi BDAR yra svarbus žingsnis stiprinant pagrindines piliečių teises ir siekiant apibrėžti asmens duomenų tvarkymo taisykles organizacijoms. Nesvarbu, ar naudojamos internetinės bankininkystės paslaugomis, perkame internetu ar naudojamos socialiniais tikslais, – mes vis dažniau dalijamės savo asmens duomenimis. BDAR padeda kontroliuoti šią informaciją per duomenų subjekto teises, kurios leidžia suprasti, kaip tvarkomi asmens duomenys.

Nuo 2018 m. gegužės 25 d. pradėtas taikyti BDAR organizacijoms, įstaigoms, įmonėms ir fiziniams asmenims, tvarkantiems asmens duomenis profesiniais, komerciniais tikslais, kurie privalo užtikrinti, kad asmens duomenų tvarkymas atitiktų tiek BDAR, tiek ir Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatas.

KODĖL JAUNIMUI NAUDINGAS BENDRASIS DUOMENŲ APSAUGOS REGLAMENTAS?

Galima sakyti, kad BDAR faktiškai grąžino fiziniam asmeniui iš organizacijų asmens duomenų kontrolę, joms perkeldamas atsakomybę. Organizacijos turi gebėti paaiškinti kiekvienam fiziniam asmeniui, kuris jų teiraujasi: „*Kokios informacijos apie mane turite?*“, „*Kodėl tvarkote mano duomenis?*“, „*Kaip juos naudojate?*“.

BDAR suteikia galimybes žmonėms ginti savo privatumą ir saugoti savo duomenis¹. Jaunimas nori išlaikyti savo asmens duomenų kontrolę, nes tai yra susiję su asmens duomenų vertės dalijimusi. Asmens duomenys gali būti naudojami siekiant geriau aptarnauti asmenis internete, pavyzdžiui, nukreipti į jiems aktualius ir jų poreikius tenkinančius skelbimus, tačiau keblumų kyla, jeigu asmens duomenys yra perduodami trečiosioms šalims, asmenims to nežinant.

Jungtinės Karalystės Atvirų duomenų institutas 2017 m. atliko asmenų nuo 18 m. apklausą, kuri atskleidė šalies vartotojų požiūrį į dalijimąsi asmens duomenimis². Šios apklausos duomenimis, vienas iš penkių 18–24 metų amžiaus asmenų teigė, kad jaustųsi patogiai, jei savo gimimo datą praneštų organizacijai, kurios nežino, tačiau 45–54 metų amžiaus žmonių tai išdrįstų padaryti tik 8 proc. 38 procentai 18–24 metų amžiaus apklaustųjų teigė, kad mielai dalintųsi duomenimis apie savo įpročius, jei tai padėtų jiems sutaupyti pinigų per tokius dalykus kaip naujos sąskaitos, draudimo polisai, prekybos nuolaidos. Vienas iš keturių jaunesnės kartos Jungtinės Karalystės atstovų pasitiki savo socialinių medijų platformomis, palyginti su tik vienu iš dvidešimties jų tėvų kartos atstovų. Beveik pusė respondentų (47 proc.) pasidalytų medicininiais duomenimis apie save, jei tai padėtų sukurti naujus vaistus ir gydymo būdus, o tai yra populiariausi „asmens duomenų mainai“. Jungtinės Karalystės tyrimas rodo, kad dauguma vartotojų (64 proc.) labiausiai pasitiki sveikatos priežiūros organizacijomis dėl asmens duomenų tvarkymo, šeimos nariais (57 proc.), bankais (57 proc.).

Situaciją asmens duomenų apsaugos klausimais Lietuvoje atskleidžia reprezentatyvus 2019 m. atliktas kompanijos „Spinter tyrimai“ tyrimas. 73 proc. 18–25 m. amžiaus Lietuvos gyventojų žino arba mano, kad žino, apie įstatymų Jiems suteiktas teises ar nustatytas pareigas asmens duomenų apsaugos srityje. Jaunimas kaip populiariausią informacijos apie asmens duomenų apsaugą šaltinį įvardija internetinę žiniasklaidą (58 proc.) ir televiziją (52 proc.), panašų populiarumą informacijos sklaidai apie asmens duomenų apsaugą turi kiti asmenys (28 proc.) ir socialiniai tinklai (27 proc.). 18–25 m. amžiaus

¹ <http://www.thinkhouse.ie/insights/gdpr-day-why-youth-welcome-gdpr>.

² <https://theodi.org/article/odi-survey-reveals-british-consumer-attitudes-to-sharing-personal-data/>.

Lietuvos gyventojai labiausiai pasitiki sveikatos priežiūros paslaugas teikiančiomis įstaigomis (81 proc.), policija (78 proc.), SODRA (76 proc.), bankais (72 proc.) ir savivaldybėmis (71 proc.).

KAS YRA ASMENS DUOMENYS?

Labai svarbu suprasti, kad BDAR siekia aiškumo ir detalumo kalbant apie asmens duomenis. BDAR pateikiama asmens duomenų sąvoka labai plati.

Asmens duomenys – bet kokia informacija apie fizinį asmenį, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti (**duomenų subjektas**); fizinis asmuo, kurio tapatybę galima nustatyti, yra asmuo, kurio tapatybę tiesiogiai arba netiesiogiai galima nustatyti, visų pirma pagal identifikatorių, kaip antai, vardą ir pavardę, asmens identifikavimo numerį, buvimo vietos duomenis ir interneto identifikatorių arba pagal vieną ar kelis to fizinio asmens fizinės, fiziologinės, genetinės, psichinės, ekonominės, kultūrinės ar socialinės tapatybės požymius.

Iš esmės viskas, kas gali padėti vienareikšmiškai identifikuoti asmenį, yra asmens duomenys. Dėl plataus apibrėžimo net ir lengvai gaunama, iš pirmo žvilgsnio neesminė, **bet susijusi su fiziniu asmeniu informacija**, laikytina asmens duomenimis. Sąvoka „informacija“ apima garso, vaizdo, genetinius duomenis, pirštų atspaudus ir t. t. Ši informacija gali būti pateikiama raidėmis, skaičiais, grafiniu, fotografiniu vaizdu, garsu (telefonu) ir kitomis formomis.

SVARBU:

- Informacija, susijusi su **gyvu** asmeniu;
- Asmens tapatybė gali būti **nustatyta** pagal **tiesiogiai** asmenį identifikuojančius duomenis (pvz., pagal vardą ir pavardę, asmens kodą ir pan.);
- **Nustatyta netiesiogiai**, t. y. kai turimų duomenų nepakanka konkrečiam asmeniui nustatyti, tačiau asmens tapatybę galima nustatyti panaudojant kitus duomenis, nepaisant to, ar organizacija juos turi (pvz., automobilio valstybinis numeris, vaizdo duomenys, telefono ryšio numeris ir kt.).

Dėmesio: Galimybė nustatyti asmens tapatybę nebūtinai reiškia gebėjimą sužinoti asmens vardą ir pavardę.

Pavyzdžiai

Asmens duomenys: vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamosios vietos adresas, telefono ryšio numeris, elektroninio pašto adresas (pvz., vardas.pavarde@imone.com), pilietybė, socialinio draudimo numeris, gimimo data, banko kortelės numeris, išsilavinimo duomenys (baigta mokykla, diplomų ir sertifikatų duomenys), darbovietė, pajamos ir darbo užmokestis, duomenys apie turimą turtą (žemę, automobilį, butą, vertybinius popierius), duomenys apie sveikatą (sveikatos būklę, kraujo grupę ir kt.), vaizdo duomenys, biometriniai duomenys, šeimos narių duomenys (jei jie siejami su duomenų subjektu), pomėgiai, pirkimo ir pirkinių istorija, asmens lankomi interneto puslapiai, atsitiktinai sugeneruotas telefono ryšio numeris, buvimo vietos duomenys (pvz., buvimo vietos duomenys mobiliajame telefone), interneto protokolo (IP) adresas ir kt.

SVARBU! Nėra asmens duomenų baigtinio sąrašo.

Asmeniniai duomenys reiškia didelę komercinę vertę. Todėl jų vis labiau ieškoma: perkami ir parduodami failai, komercinėms grupėms gali kilti pagunda nustatyti ir sugrupuoti į vieną failą „gerus klientus“ iš kiekvienos jų dukterinės įmonės arba „blogus klientus“.

Asmens duomenys gali būti duomenys, nesusiję su asmens vardu, tačiau lengvai naudojami jo tapatybei nustatyti ir jo įpročiams bei pomėgiams pažinti.

Pavyzdys

Transporto priemonės, kurios valstybinis numeris 8526AB57, savininkas visuomet užsiprenumeruoja vieną konkretų leidinį, vieno telefono ryšio numerio savininkas dažnai skambina į Klaipėdą arba asmuo, kurio socialinio draudimo numeris 1600530189196 pas gydytoją lankosi daugiau kaip kartą per mėnesį.

NET tie asmens duomenys, iš kurių pašalinta asmenį identifikuojanti informacija, kurie yra užšifruoti ar kuriems yra suteikti pseudonimai, bet kuriuos galima panaudoti iš naujo nustatant asmens tapatybę, išlieka asmens duomenimis ir jiems taikomas BDAR.

Pavyzdys

Sveikatos priežiūros įstaiga, atlikdama mokslinį medicininį tyrimą, privalo užtikrinti tiriamųjų asmenų anonimiškumą. Todėl asmenims vietoj jų vardo ir pavardės yra suteikiami identifikaciniai kodai (pseudonimai), kurie ir naudojami tyrime kartu su kitais asmens duomenimis (pvz., duomenimis apie sveikatą, tyrimų rezultatais). Tretieji asmenys, pagal tyrime naudojamus duomenis, neturi galimybės nustatyti tiriamųjų asmenų tapatybės. Tačiau siekiant užtikrinti tyrimo konfidencialumą ir objektyvumą, sveikatos priežiūros įstaiga sudaro tiriamųjų sąrašą, kuriame tiriamojo vardas ir pavardė yra susiejami su jam suteiktu identifikaciniu kodu. Taigi, įstaiga gali nesunkiai nustatyti tiriamojo tapatybę, ir tai jau laikytina asmens duomenimis, o šių duomenų tvarkymui taikomas BDAR.

SPECIALIŲ KATEGORIJŲ ASMENS DUOMENYS

Specialių kategorijų duomenimis yra laikomi toliau nurodyti asmens duomenys. Juos galima tvarkyti tik esant tam tikroms išimtims:

- Asmens duomenys, atskleidžiantys rasinę arba etninę kilmę, politines pažiūras, religinius ar filosofinius įsitikinimus;
- Priklausymas profesinėms sąjungoms;
- Genetiniai duomenys, biometriniai duomenys, tvarkomi siekiant nustatyti asmens tapatybę;
- Su sveikata susiję duomenys;
- Duomenys, susiję su asmens lytiniu gyvenimu ar lytine orientacija.

Pagal BDAR tai yra jautresni duomenys, todėl jų tvarkymui reikalaujama daugiau apsaugos. Šiuos duomenis galima rinkti ir naudoti **tik esant tam tikroms sąlygoms, nurodytoms BDAR 9 straipsnio 2 dalyje**, pvz., gavus aiškų sutikimą, jeigu tai leidžiama pagal nacionalinius įstatymus ir kt.

O KAS NĖRA LAIKOMA ASMENS DUOMENIMIS?

BDAR netaikomas anoniminės informacijos tvarkymui, įskaitant duomenų tvarkymą statistiniais ar tyrimų tikslais. Asmens duomenys, kurių anonimiškumas užtikrintas taip, kad asmens tapatybė negali arba nebegali būti nustatyta, nebelaikomi asmens duomenimis. Kad duomenys būtų iš tiesų anoniminiai, anonimiškumas turi būti užtikrintas negrįžtamai.

Informacija apie mirusį asmenį nėra asmens duomenys, todėl mirusių asmenų duomenų tvarkymui BDAR netaikomas.

KAM TAIKOMAS BENDRASIS DUOMENŲ APSAUGOS REGLAMENTAS?

Kai organizacija saugo ar kitokiu būdu tvarko asmens duomenis apie savo darbuotojus ar Jus, kaip savo klientus, jai taikomos BDAR nuostatos. BDAR yra aktualus visoms įmonėms, kurios turi klientų duomenų bazes, vykdo tiesioginę rinkodarą (pvz., siunčia naujienlaiškius), vykdo vaizdo stebėjimą patalpose, renka ir saugo savo darbuotojų asmens duomenis ar, Jūsų, kaip kliento asmens duomenis, kitų įmonių perduotus duomenis ir pan.

Duomenų tvarkymas – tai plati sąvoka, **apimanti visus įmanomus veiksmus su asmens duomenimis**, tokius kaip rinkimas, įrašymas, rūšiavimas, sisteminimas, saugojimas, adaptavimas ar keitimas, išgava, susipažinimas, naudojimas, atskleidimas persiunčiant, platinant ar kitu būdu sudarant galimybę jais naudotis, taip pat sugretinimas ar sujungimas su kitais duomenimis, apribojimas, ištrynimas arba sunaikinimas.

BDAR yra taikomas, kai asmens duomenis tvarko (renka, saugo ar atlieka kitus duomenų tvarkymo veiksmus):

- **Juridinis asmuo** (įmonė, įstaiga, organizacija ar pan.);
- **Fizinis asmuo**, besiverčiantis profesine ar komercine veikla;

BDAR taikomas visiems asmens duomenims, susijusiems su profesinę veiklą vykdančiais fiziniams asmenims, pvz., įmonės darbuotojų darbo el. pašto adresams, kuriuos sudaro vardas ir pavardė (vardas.pavarde@imone.eu), arba darbuotojų darbo telefono ryšio numeriams.

Jeigu asmens duomenis socialiniuose tinkluose tvarko (skelbia) fizinis asmuo, vykdydamas ne asmeninę ar namų ūkio priežiūros, o profesinę ar komercinę veiklą, pvz., versdamasis individualia veikla, arba juridinis asmuo, tuomet tokiame asmens duomenų tvarkyme taikomos BDAR nuostatos.

Pavyzdžiai, kai BDAR taikomas

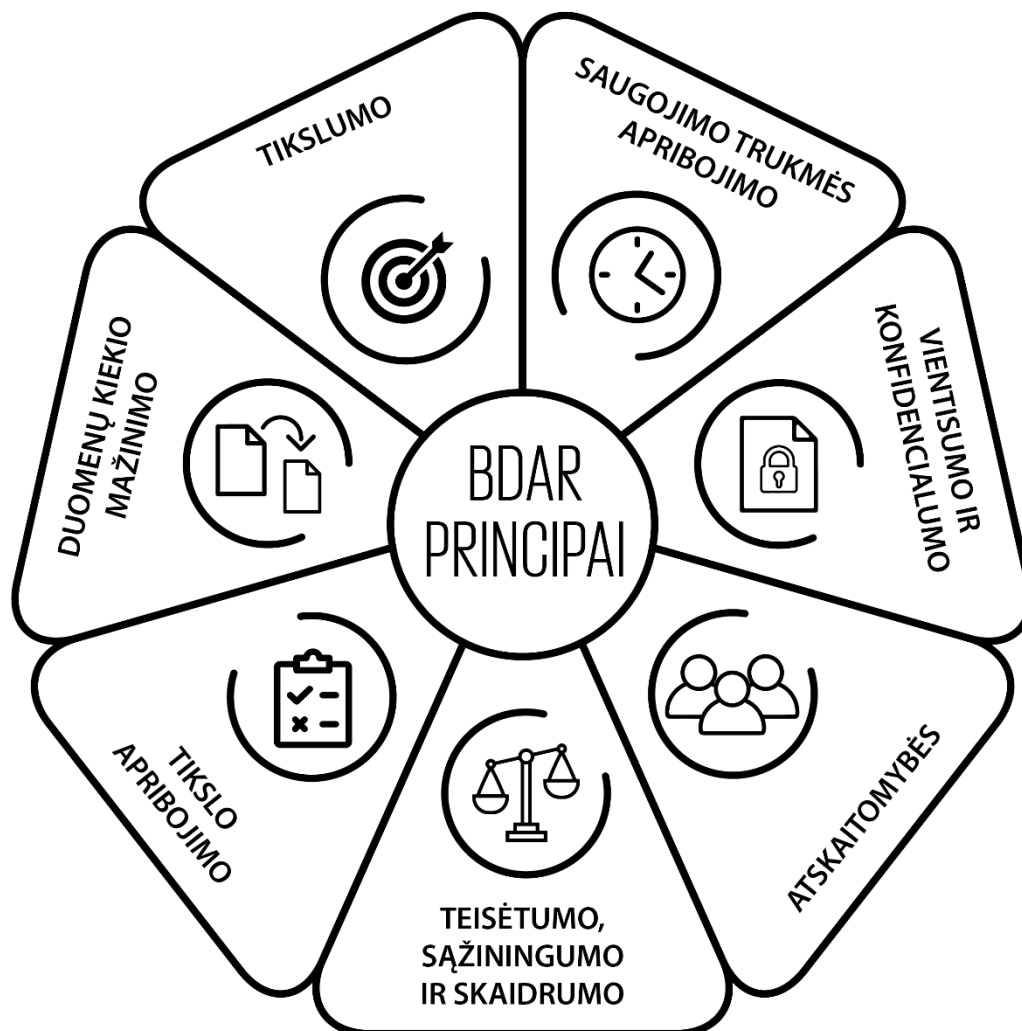
- Individualiojoje įmonėje dirba tik vienas darbuotojas, tačiau įmonė, teikdama savo paslaugas, išsisaugo klientų (fizinių asmenų) vardą, pavardę ar telefono ryšio numerį. Taip pat įmonė vykdo vaizdo stebėjimą jai priklausančiose patalpose (pvz., įrengta viena vaizdo kamera turto saugumui užtikrinti). Tokiu atveju įmonė laikoma asmens duomenų valdytoju ir įmonei taikomos BDAR nuostatos.
- Fizinis asmuo užsiima aksesuarų ar avalynės prekyba internetu. Kad galėtų vykdyti savo veiklą, renka klientų (fizinių asmenų) asmens duomenis (kontaktinius duomenis, pirkimo istoriją (ką ir kada pirko), tokiu atveju jis laikomas asmens duomenų valdytoju ir jam taikomas BDAR.

Pavyzdžiai, kai BDAR netaikomas

- Asmuo pasinaudoja savo asmenine adresų knygele, kad elektroniniu paštu pakviestų draugus į vakarėlį (išimtis dėl namų ūkio veiklos).
- IT paslaugas teikianti įmonė, įsteigta ES nepriklausančioje šalyje, teikia IT priežiūros paslaugas klientams ES ir už ES ribų. Paslaugos aprašomos kinų kalba, todėl tikėtina, kad skirtos ne ES piliečiams. Jeigu IT įmonės paslaugos nėra konkrečiai skirtos fiziniams asmenims ES, jai netaikomos BDAR nustatytos taisyklės.

7 ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO PRINCIPAI IR KODĖL JIE YRA SVARBŪS?

7 PAGRINDINIAI ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO PRINCIPAI

Teisėtumo, sąžiningumo ir skaidrumo. Asmens duomenys duomenų subjekto atžvilgiu tvarkomi teisėtu, sąžiningu ir skaidriu būdu.

Saugojimo trukmės apribojimo. Asmens duomenys laikomi tokia forma, kad duomenų subjektų tapatybę būtų galima nustatyti ne ilgiau, negu tai yra būtina tais tikslais, kuriais asmens duomenys yra tvarkomi; asmens duomenis galima saugoti ilgesnius laikotarpius, jeigu asmens duomenys bus tvarkomi tik archyvavimo tikslais viešojo intereso labui, mokslinių ar istorinių tyrimų tikslais arba statistiniais tikslais pagal BDAR 89 straipsnio 1 dalį, įgyvendinus atitinkamas technines ir organizacines priemones, kurių reikalaujama šiuo reglamentu siekiant apsaugoti duomenų subjekto teises ir laisves.

Tikslo apribojimo. Asmens duomenys renkami nustatytais, aiškiai apibrėžtais bei teisėtais tikslais ir toliau netvarkomi su tais tikslais nesuderinamu būdu; tolesnis duomenų tvarkymas archyvavimo tikslais viešojo intereso labui, mokslinių ar istorinių tyrimų tikslais arba statistiniais tikslais pagal BDAR 89 straipsnio 1 dalį nėra laikomas nesuderinamu su pirminiais tikslais.

Vientisumo ir konfidencialumo. Asmens duomenys tvarkomi tokiu būdu, kad taikant atitinkamas technines ar organizacines priemones būtų užtikrintas tinkamas asmens duomenų saugumas, įskaitant apsaugą nuo duomenų tvarkymo be leidimo arba neteisėto duomenų tvarkymo ir nuo netyčinio praradimo, sunaikinimo ar sugadinimo.

Duomenų kiekio mažinimo. Asmens duomenys adekvatūs, tinkami ir tik tokie, kurių reikia siekiant tikslų, dėl kurių jie tvarkomi.

Atskaitomybės. Duomenų valdytojas yra atsakingas už tai, kad būtų laikomasi asmens duomenų tvarkymo principų, ir turi sugebėti įrodyti, kad jų laikomasi.

Tikslumo. Asmens duomenys tikslūs ir prireikus atnaujinami; turi būti imamasi visų pagrįstų priemonių užtikrinti, kad asmens duomenys, kurie nėra tikslūs, atsižvelgiant į jų tvarkymo tikslus, būtų nedelsiant ištrinami arba ištaisomi.

KODĖL ŠIE ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO PRINCIPAI YRA SVARBŪS?

Šie asmens duomenų tvarkymo principai turi būti **duomenų valdytojo** (organizacijos ar asmens, kuris naudoja asmens duomenis profesiniais, komerciniais tikslais, pvz., valstybės institucija, įstaiga, ligoninė, policija, universitetas, e. parduotuvė, mokykla, kelionių agentūra ir t.t.) **asmens duomenų tvarkymo pamatas**.

KADA GALIMA TVARKYTI ASMENS DUOMENIS?

BDAR 6 straipsnio 1 dalis numato **6** teisėtas asmens duomenų tvarkymo sąlygas.

 Duomenų subjekto sutikimas	 Sutartinė prievolė	 Teisinė prievolė
 Asmens gyvybiniai interesai	 Viešasis interesas	 Teisėti interesai

Dėmesio: Specialių kategorijų asmens duomenys (BDAR 9 straipsnio 1 dalis), yra jautresni duomenys, todėl jų tvarkymui reikalaujama daugiau apsaugos. Šiuos duomenis organizacija gali rinkti ir naudoti **tik esant tam tikroms teisėtoms asmens duomenų tvarkymo sąlygoms, nurodytoms BDAR 9 straipsnio 2 dalyje**, pvz., gavus aiškų duomenų subjekto sutikimą, jeigu tai leidžiama pagal nacionalinius įstatymus ir kt.

DUOMENŲ SUBJEKTO SUTIKIMAS

Ar organizacijoms reikalingas Jūsų sutikimas tvarkyti asmens duomenis?

Atsakymas – ne visuomet. Organizacijoms ne visuomet reikia Jūsų sutikimo, kad galėtų tvarkyti Jūsų asmens duomenis. Jos gali tvarkyti asmens duomenis be Jūsų sutikimo, jei turi tam „pagrįstą priežastį“. Šios „pagrįstos priežastys“ yra BDAR (6 straipsnio 1 dalis) žinomos kaip teisėtos asmens duomenų tvarkymo sąlygos.

Duomenų subjektas – tai Jūs ir kiekvienas žmogus, kurio asmens duomenys yra tvarkomi.

Duomenų subjekto sutikimas – bet koks laisva valia duotas, konkretus ir nedviprasmiškas tinkamai informuoto duomenų subjekto valios išreiškimas pareiškimu arba vienareikšmiškais veiksmais, kuriais jis sutinka, kad būtų tvarkomi su juo susiję asmens duomenys.

Sutikimas laikomas tinkamu, kai:

- Duotas laisva valia;
- Konkretus ir nedviprasmiškas;
- Tinkamai informuoto asmens valios išreiškimas pareiškimu arba vienareikšmiškais veiksmais, kuriais jis sutinka, kad būtų tvarkomi su juo susiję asmens duomenys.

Laisvos valios išraiška pasireiškia realios sprendžiamosios galios suteikimu asmeniui, t. y. asmuo gali pasirinkti duoti ar neduoti sutikimą dėl jo asmens duomenų tvarkymo ir dėl to nepatirs jokių neigiamų pasekmių.

Pavyzdys

Asmuo, norėdamas įsigyti prekę internetu, privalo pateikti savo asmens duomenis (pvz., vardą, pavardę, adresą, el. pašto adresą) bei sutikti su pirkimo ir pardavimo taisyklėmis, kuriose nurodyta, kad pirksdamas prekę jis sutinka, jog jo duomenys būtų tvarkomi tiesioginės rinkodaros tikslais. Nepažymėdamas, kad susipažino ir sutinka su šiomis taisyklėmis, asmuo negali įsigyti norimos prekės. Šiuo atveju, sutikimas nebus laikomas savanorišku ir tinkamu, kadangi duomenų subjektas negali laisvai nuspręsti, nepasiduodamas aplinkybėms (nes nuo tokio sutikimo priklauso sutarties sudarymas).

Pavyzdys³

Registruodamiesi e. parduotuvėje Jūs įvedate savo vardą, pavardę ir el. pašto adresą į registracijos formą. Registracijos formoje Jūs taip pat pažymite laukelį „Aš sutinku gauti naujienlaiškį apie naujas prekes“.

BDAR nenustato reikalavimų, kokia forma ar būdais turi būti duodamas asmens sutikimas, tačiau nustato šias sutikimo sąlygas:

- Duomenų valdytojas turi galėti įrodyti, kad Jūs sutikote su asmens duomenų tvarkymu;
- Turi būti užtikrinama, kad Jūs suvoktumėte, kam ir dėl ko duodate sutikimą, todėl Jūs turite būti tinkamai informuojamas apie:
 - *asmens duomenis renkančios įmonės tapatybę (t. y. pavadinimą, juridinio asmens kodą ir pan.),*
 - *numatomo asmens duomenų tvarkymo tikslus,*
 - *duomenų, kurie bus tvarkomi, rūšis,*
 - *galimybę atšaukti sutikimą,*
 - *tai, kad duomenys bus naudojami tik automatizuotam sprendimų priėmimui, įskaitant profiliavimą (jei taikoma),*
 - *duomenų perdavimą trečiosioms šalims ir kt.*

³ Žmogaus teisių institutas, Privatumo paradoksas, Lietuvos gyventojų nuostatų apie duomenų apsaugą.

- Sutikimo prašymas turi būti pateiktas suprantama ir lengvai prieinama forma, aiškiai ir paprasta kalba, jame neturėtų būti nesąžiningų sąlygų;
- Tyla, iš anksto pažymėti langeliai, neveikimas neturėtų būti laikomi sutikimu;
- Sutikimas gaunamas rašytiniu pareiškimu (įskaitant, elektronines priemones), susijusiu su kitais klausimais, turi būti aiškiai atskirtas nuo kitų klausimų;
- Sutikimas neturi būti dviprasmiškas;
- Atšaukti sutikimą turi būti taip pat lengva, kaip jį duoti. Apie teisę atšaukti savo sutikimą asmuo turi būti informuojamas prieš jam duodant sutikimą.

Pavyzdžiai

- Įmonė siūlo įsigyti muzikos programėlę. Tam, kad galėtų pasiūlyti specialiai parinktas dainas ir galbūt koncertus, turi būti prašoma programėlės naudotojų sutikimo tvarkyti duomenis apie jų muzikinį skonį.
- Elektroninė parduotuvė siūlo pirkėjui paskyroje savo noru įrašyti savo gimimo mėnesį ir dieną (kai ši informacija nėra privaloma pildyti), jei pirkėjas sutinka (pageidauja), kad gimtadienio proga iš pardavėjo gautų pasveikinimą ar dovanėlę.

Netinkamo sutikimo pavyzdžiai

- Darbdavys gauna darbuotojo sutikimą nuolat vykdyti vaizdo stebėjimą darbuotojo darbo vietoje. Šiuo atveju sutikimas greičiausiai nebus išreikštas laisva valia, nes tarp darbdavio ir darbuotojo yra pavaldumo santykiai. Akivaizdu, kad duomenų subjektas negali atsisakyti duoti sutikimo, jeigu jis yra socialiai priklausomas (pvz., pasirašęs darbo sutartį ar pan.) arba kai sutikimas siejamas su poreikiais ar privilegijomis, nuo kurių duomenų subjektas yra priklausomas.
- Elektroninės prekybos taisyklėse nustatyta, kad susipažindamas su prekių įsigijimo taisyklėmis pirkėjas sutinka, kad jo asmens duomenys būtų naudojami tiesioginės rinkodaros tikslu. Šiuo atveju sutikimas nėra tinkamas, kadangi sutikimas nėra išreikštas laisva valia (t. y. asmeniui nesudaroma galimybė pasirinkti ar jis pageidauja gauti tiesioginės rinkodaros pasiūlymus ar ne) ir nėra atskirtas nuo klausimų, susijusių su prekių įsigijimu.

Taigi kada organizacija gali pasikliauti Jūsų sutikimu?⁴ Jei organizacija nori remtis sutikimu tvarkyti Jūsų asmens duomenis, organizacija Jūsų turi paprašyti patvirtinti sutikimą, prieš tai aiškiai suprantama kalba, tiksliai paaiškinti, ką ji darys su Jūsų asmens duomenimis ir atskirti nuo kitų savo taisyklių ir asmens duomenų tvarkymo sąlygų. Tai Jums turi pasakyti visos organizacijos, kurios remsis Jūsų sutikimu, ir paprašyti Jūsų imtis veiksmų, kad patvirtintumėte sutikimą, šis veiksmas turi būti aktyvus, pvz., pažymėti langelį, iš anksto pažymėti langeliai negalima būti naudojami. Organizacija turėtų suteikti Jums laisvą pasirinkimą, ar duoti sutikimą, ir jie turi Jus informuoti, kad bet kuriuo metu galite atšaukti duotą sutikimą.

Jei organizacija paprašo Jūsų sutikti su „kažkuo“, ar tai reiškia, kad Jūs sutinkate?⁵ Atsakymas – nebūtinai. Bus daug kartų, kai Jūs pateiksite organizacijai savo duomenis ir jie paprašys Jūsų sutikti su kuo nors arba Jūsų prašys duoti leidimą tam, kas nesusiję su duomenų apsaugos sutikimu. Pavyzdžiui, galite susitarti pasirašyti sutartį su organizacija arba sutikti su sąlygomis ir nuostatomis, tačiau tai nereiškia, kad jos naudos sutikimą tvarkyti Jūsų duomenis. Sutikimas turi būti atskiras nuo kitų visų dalykų.

Pavyzdys

Jūsų bendrosios praktikos gydytojas nurodo, kad nori nukreipti Jus pas gydytoją specialistą. Taigi, gydytojais nepažeidžia konfidencialumo, jie turi turėti Jūsų sutikimą, kad pasidalytų Jūsų mediciniais įrašais. Tai susiję su sveikatos apsaugos srities taisyklėmis. Tačiau tai nereiškia, kad Jūsų šeimos gydytojas

⁴ <https://ico.org.uk/your-data-matters/does-an-organisation-need-my-consent/>.

⁵ <https://ico.org.uk/your-data-matters/does-an-organisation-need-my-consent/>.

naudojasi sutikimu kaip teisėtu pagrindu naudoti Jūsų duomenis. Šioje situacijoje labiau tikėtinos kitos teisėtos asmens duomenų tvarkymo sąlygos: teisinė prievolė, viešasis interesas, gyvybiškai svarbūs interesai ar teisėti interesai.

SUTARTINĖ PRIEVOLĖ

Organizacijos gali pasinaudoti šia teisėta asmens duomenų tvarkymo sąlyga, jei turite su jomis sutartį arba todėl, kad paprašėte jų atlikti tam tikrus veiksmus prieš pasirašydami su jomis sutartį. Taigi sutartiniu pagrindu asmens duomenys gali būti tvarkomi:

- Vykdamas įmonės sutartinius įsipareigojimus, nustatytus sutartyje su klientu;
- Siekiant imtis veiksmų kliento prašymu prieš sudarant sutartį.

Pagal sutartį tvarkomi asmens duomenys ir vykdomi asmens duomenų tvarkymo veiksmai turi būti būtini, t. y. nevykdamas sutartyje pateiktų asmens duomenų tvarkymo, sutartis negalėtų būti įvykdyta.

Organizacija turi žinoti, kad asmens duomenys tvarkomi sutartiniu pagrindu ir turėti galimybę sutarties egzistavimą pagrįsti netgi tuo atveju, kai sutartis sudaroma konkludentiniais veiksmais.

Pavyzdys

Įmonė vykdo prekybą internetu. Ji gali tvarkyti tuos pirkėjų asmens duomenis, kurių reikia sutarčiai sudaryti, pvz., pirkėjo vardą, pavardę, prekės pristatymo adresą, kredito kortelės numerį (jeigu mokama kortele) ir pan.

Pavyzdys

Jūs perkate sofą iš internetinės baldų parduotuvės. Pagal sutartį ji sutinka pristatyti sofą. Parduotuvė turi naudoti Jūsų faktinės gyvenamosios vietos adresą, kad ji galėtų pristatyti Jums sofą. Todėl norint naudoti Jūsų adresą dėl šios priežasties, kad būtų įvykdyta sutartis, jai būtina naudoti teisėtą sutarties pagrindą.

Pavyzdys

Sudarydami buto nuomos sutartį, nuomotojui perduodate tvarkyti savo asmens duomenis – pavyzdžiui, vardą, pavardę, ir kitus duomenis, jeigu to reikia tikslui pasiekti.

TEISINĖ PRIEVOLĖ

Organizacijos gali pasinaudoti šia teisėta asmens duomenų tvarkymo sąlyga, kai privalo tvarkyti asmens duomenis siekiant vykdyti teisės aktus (įstatymus, Vyriausybės nutarimus ir kt.). Teisinė prievolė asmens duomenų tvarkymui taikytina tuo atveju, jei asmens duomenų tvarkymas įmonei nustatytas ES ar Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

Taip pat galioja principas – asmens duomenis tvarkyti tik tuo atveju, kai tai yra būtina ir turėti galimybę pagrįsti konkrečių teisės aktų, kuriais vadovaujamasi, egzistavimą.

Kai organizacija asmens duomenis tvarko vykdydama jai tenkančią teisinę prievolę:

- Duomenų tvarkymo pagrindas turėtų būti įtvirtintas ES arba nacionalinėje teisėje;
- Nereikalaujama kiekvienu atskiru duomenų tvarkymo atveju specialaus teisės akto;

- Kelioms duomenų tvarkymo operacijoms gali užtekti vieno teisės akto;
- ES arba nacionalinėje teisėje turėtų būti nustatytas asmens duomenų tvarkymo tikslas, taip pat asmens duomenų tvarkymo teisėtumo pagrindas, tvarkytinų asmens duomenų rūšis, duomenų subjektai (asmenų, kurių asmens duomenys bus tvarkomi, grupė), duomenų gavėjai ir t. t.;
- ES arba nacionalinėje teisėje taip pat turėtų būti nustatyta teisinę prievolę vykdančio asmens rūšis, pvz., privati įmonė, viešasis asmuo ar kt.

Pavyzdžiai

- Įmonė turi samdomų darbuotojų. Tam, kad darbuotojai būtų apdrausti valstybiniu socialiniu draudimu, teisės aktais darbdavys įpareigotas SODRAI pateikti darbuotojo asmens duomenis (pvz., savo darbuotojų pajamas).
- Pagal Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymą finansų ir kitos įstaigos bei įmonės privalo atitinkamais atvejais nustatyti kliento ir naudos gavėjo tapatybę bei nustatytais atvejais teikti kliento asmens duomenis Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai.

ASMENS GYVYBINIAI INTERESAI

Asmens duomenų tvarkymas gali būti teisėtas, jei norima apsaugoti asmens gyvybę ar sveikatą. Jei asmens gyvybinius interesus galima apsaugoti kitais būdais (netvarkant asmens duomenų), tai asmens duomenų tvarkymas būtų neteisėtas.

Šiuo atveju asmens duomenys turėtų būti tvarkomi, tik kai duomenų tvarkymas negali būti akivaizdžiai grindžiamas kitu teisiniu pagrindu, pavyzdžiui, įmonė ar įstaiga negali vadovautis gyvybiniais interesais dėl sveikatos ar kitų specialiųjų duomenų tvarkymo, jei asmuo gali, bet atsisako duoti sutikimą. Kai kurių rūšių duomenų tvarkymas gali būti reikalingas tiek dėl svarbių viešojo intereso priežasčių, tiek dėl asmens gyvybinių interesų, pvz., kai duomenis būtina tvarkyti humanitariniais tikslais – siekiant stebėti epidemiją ir jos paplitimą arba susidarius ekstremaliajai humanitarinei situacijai, visų pirma, gaivalinių ir žmogaus sukeltų nelaimių atvejais.

Pavyzdys

Į ligoninės skubios medicininės pagalbos skyrių atvežtas į avariją patekęs pacientas, kuris yra nesąmoningas, todėl sutikimo duoti negali. Ligoninei nereikia jo sutikimo ieškoti jo asmens dokumentų, kad galėtų patikrinti, ar šis asmuo yra ligoninės duomenų bazėje ir rasti jo ankstesnę ligos istoriją ar susisiekti su jo artimaisiais.

Pavyzdys

Asmeniui dingus be žinios jo paieškos tikslais viešai skelbiamas ir platinamas jo atvaizdas, vardas.

VIEŠASIS INTERESAS

Organizacija gali tuo pasinaudoti, jei ji vykdo užduotį visuomenės labui arba savo oficialioms funkcijoms atlikti. Viešojo intereso sąvoka nėra apibrėžta teisės aktuose, tačiau šiose rekomendacijose

viešasis interesas suprantamas kaip visuomenei svarbi vertybė, gėris, kurio užtikrinimu turi rūpintis valdžios įstaigos (taip pat ir viešojo administravimo subjektai), ir į kurią neatsižvelgus būtų pažeistos ne vieno, o daugelio žmonių teisės ir teisėti interesai, pvz., žemės reformos tikslai, mokesčių surinkimas, aplinkos apsauga ir teritorijų planavimas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje yra pripažįstami viešuoju interesu.

Viešojo intereso pagrindu asmens duomenų tvarkymas yra teisėtas, kai:

- Teisės aktuose nustatytos užduotys vykdomos viešojo intereso labui;
- Vykdomos viešosios valdžios pavestos funkcijos, nustatytos teisės aktuose.

Viešojo intereso siekis yra aktualiausias valdžios institucijoms, tačiau jis gali būti taikomas bet kuriai įmonei ar įstaigai, kuri vykdo viešosios valdžios funkcijas arba atlieka viešojo intereso užduotis. Šiuo atveju asmens duomenų tvarkymas turi būti būtinas. Jei viešojo intereso labui taikomas užduotis ar funkcijas galima būtų atlikti nenaudojant asmens duomenų, asmens duomenų tvarkymas būtų neteisėtas. Be to, pagrindinė užduotis ar funkcija turi būti aiškiai pagrįsta įstatymais. Įmonė privalo žinoti konkretų teisės aktą, kuriuo vadovaudamasi vykdo atitinkamą užduotį ar funkciją, kad galėtų įrodyti asmens duomenų tvarkymo teisėtumą.

Pavyzdys

Kai Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI) iš Jūsų darbdavio gaus Jūsų asmens duomenis (pvz., informaciją apie Jūsų darbo užmokestį), ji turės šiuos duomenis naudoti mokesčių apskaičiavimui. VMI yra įpareigota naudoti Jūsų duomenis mokesčių administravimo tikslais, todėl gali juos teisėtai naudoti atlikdama jai pavestas viešąsias funkcijas.

Pavyzdys⁶

Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas numato, kad Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba tiria skundus dėl diskriminacijos. Tirdama skundą, tarnyba tvarko šiuos duomenis: pareiškėjo vardą, pavardę, adresą, o kai kuriais atvejais ir darbovietės pavadinimą ir pareigas.

TEISĖTI INTERESAI

Organizacija gali naudoti Jūsų duomenis teisėtiems verslo interesams. Įmonei dažnai reikia tvarkyti asmens duomenis, kad galėtų atlikti su savo veikla susijusias užduotis. Toks asmens duomenų tvarkymas ne visada gali būti grindžiamas teisine ar sutartine prievole. Tokiais atvejais asmens duomenų tvarkymas gali būti grindžiamas įmonės teisėtais interesais.

Teisėti interesai greičiausiai bus naudojami tais atvejais, kai organizacija naudoja Jūsų asmens duomenimis tokiais būdais, kokių pagrįstai galite tikėtis, yra mažai rizikingi ir neturės jums didelio poveikio, arba jei organizacija turi įtikinamą priežastį.

Galite nesutikti, kad būtų naudojami Jūsų duomenys, kai organizacija naudoja šiuo pagrindu, o tai reiškia, kad organizacija turi pagalvoti, ar ji turėtų naudoti Jūsų duomenis, ir, nusprendusi toliau juos naudoti, pateikti labai svarią priežastį, pateisinančią, kodėl tai daro.

Tam, kad asmens duomenys galėtų būti tvarkomi vadovaujantis šia teisine sąlyga, įmonė turi:

- Nustatyti teisėtą interesą (nors teisėti interesai yra lanksti teisėto duomenų tvarkymo sąlyga, tačiau negalima manyti, kad ji visada bus tinkamiausia);
- Įvertinti intereso teisėtumą ir veiklos tikslumą, t. y. atsakyti į klausimą, koks duomenų tvarkymo tikslas ir kokių interesų yra siekiama;

⁶ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, Privatumo paradoksas, Lietuvos gyventojų nuostatos apie duomenų apsaugą.

- Įsitikinti, kad asmens duomenų tvarkymas (būtent tokia apimtimi) yra būtinas nustatytam tikslui pasiekti;

- Įvertinti poveikį asmens privatumui; įsitikinti, kad teisėti interesai nedaro didelio poveikio asmenų teisėms ir laisvėms;

- Subalansuoti savo interesus bei asmens teises ir laisves; pasverti, ar asmens interesai ir pagrindinės jo teisės nėra viršesni už įmonės interesus, o ypač tais atvejais, kai tvarkomi vaikų asmens duomenys;

- Įvertinti, ar asmuo galėtų pagrįstai tikėtis, kad jo duomenys bus tvarkomi nustatytu tikslu bei būdu.

Be to, norint tvarkyti asmens duomenis, siekiant teisėtų interesų, reikėtų atsižvelgti į šiuos aspektus:

- Teisėti interesai gali būti ir trečiųjų asmenų interesai; jie gali apimti komercinius interesus, individualius interesus ar platesnes socialines teises;

- Jei įmonė gali tą patį rezultatą pasiekti kitu būdu ar remdamasi kita teisine sąlyga, ji negali vadovautis teisėtu interesu;

- Jeigu duomenų subjekto interesai arba pagrindinės teisės ir laisvės (atsižvelgiant į pagrįstus asmens lūkesčius jų santykių su duomenų valdytoju pagrindu) yra viršesni už įmonės interesus, šiuo teisiniu pagrindu vadovautis tvarkant asmens duomenis negalima;

- Įmonė privalo tinkamai informuoti asmenį apie jo duomenų tvarkymą;

- Įmonės, priklausančios įmonių grupėms, gali turėti teisėtą interesą vidaus administravimo tikslais persiųsti klientų ar darbuotojų asmens duomenis įmonių grupės viduje. Šiuo atveju turi būti laikomasi bendrųjų principų, reglamentuojančių asmens duomenų perdavimą įmonių grupės viduje trečiojoje valstybėje esančiai įmonei;

- Elektroninių ryšių tinklų bei paslaugų teikėjų ir kitų oficialių (įgaliotų) informacinių technologijų saugumo tarnybų atliekamas asmens duomenų tvarkymas, kiek tai yra būtina ir proporcinga siekiant užtikrinti tinklo ir informacijos saugumą, gali būti laikomas teisėtu atitinkamos įmonės interesu, nes tai galėtų užkirsti kelią neteisėtai prieigai prie elektroninių ryšių tinklų, sustabdyti atkirtimo nuo paslaugos atakas ir neleisti pakenkti kompiuterių bei elektroninių ryšių sistemoms.

Pavyzdys

Siekdama užtikrinti tinklo saugumą, įmonė stebi savo darbuotojų IT įrenginių naudojimą. Įmonė gali teisėtai tvarkyti asmens duomenis šiuo tikslu tik tuo atveju, jeigu pasirenkamos mažiausiai darbuotojų teises į privatumą apribojančios priemonės, pvz., apribojamas tam tikrų svetainių prieinamumas, užuot kaupus informaciją apie darbuotojo lankymąsi kitose interneto svetainėse.

Pavyzdys

Jūsų sesers darbdavys paprašo Jūsų sesers giminaičių kontaktų, jei įvyktų nelaimingas atsitikimas ar sunkiai susirgtų darbe. Ji pateikia savo darbdaviui Jūsų kontaktinę informaciją, nes nori, kad Jūs būtumėte skubios pagalbos kontaktas. Jos darbdavys mano, kad galimybė susisiekti su jumis ekstremalios situacijos metu yra teisėta, kaip atsakingo darbdavio teisėtas interesas, ir yra naudinga tiek Jūsų seseriai, tiek Jums. Kadangi su Jūsų kontaktine informacija bus galima susipažinti tik esant ekstremaliajai situacijai, o tokios informacijos laikymo poveikis yra labai menkas, darbdavys nusprendžia, kad tvarkydamas jūsų duomenis jis gali pasikliauti teisėtais interesais.

Kaip sužinoti, kodėl organizacija naudoja mano duomenis?

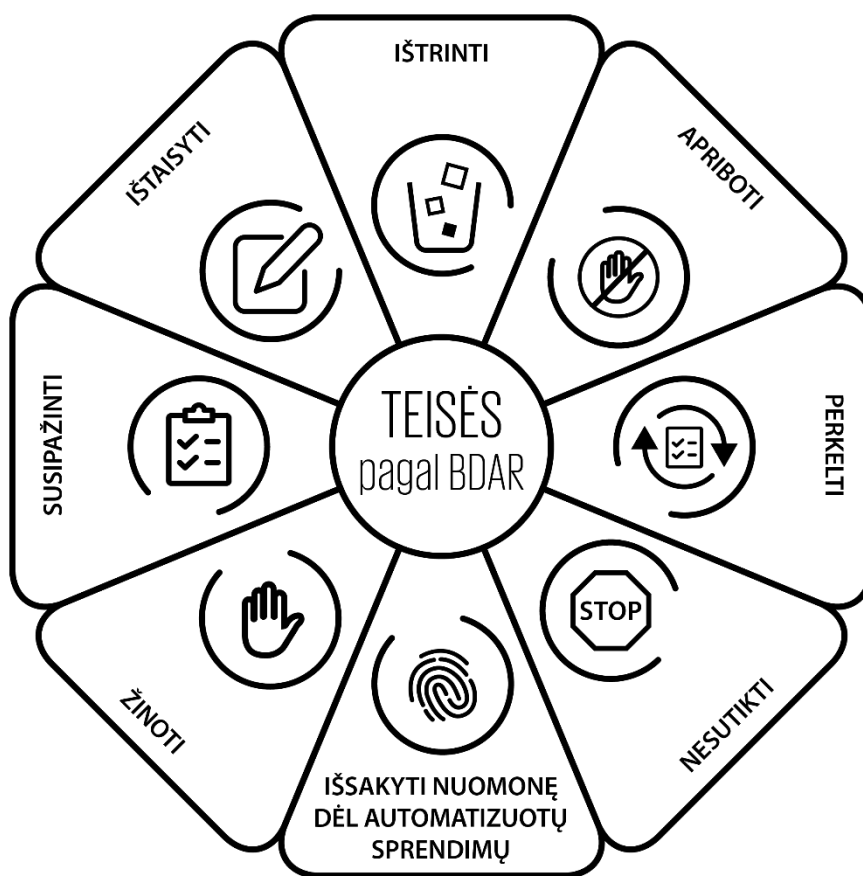
Organizacijos turi pasakyti, kodėl jie naudojami Jūsų duomenimis ir kokia teisėta asmens duomenų tvarkymo sąlyga jie remiasi. Šią informaciją turite rasti jų asmens duomenų apsaugos privatumo politikoje. Dažnai organizacijos tvarko Jūsų asmens duomenis *įvairiais tikslais*, todėl jos gali pasikliauti daugiau negu viena teisėta asmens duomenų tvarkymo sąlyga. Tačiau visos teisėtos asmens

duomenų tvarkymo sąlygos, kuriomis jos remiasi, turi būti įtrauktos į jų asmens duomenų privatumo apsaugos politiką.

Ar organizacijos gali keisti „teisėtą asmens duomenų tvarkymo sąlygą“?

Organizacijos, prieš pradėdamos tvarkyti Jūsų asmens duomenis, turi nusistatyti teisėtą asmens duomenų tvarkymo sąlygą. Jos neturėtų pakeisti kita teisėta asmens duomenų tvarkymo sąlyga vėliau be rimtos priežasties. Paprastai jos negali pakeisti Jūsų sutikimo į kitą teisėtą asmens duomenų tvarkymo sąlygą.

8 TAVO, KAIP DUOMENŲ SUBJEKTO, TEISĖS IR JŲ ĮGYVENDINIMAS PAGAL BENDRĄJĮ DUOMENŲ APSAUGOS REGLAMENTĄ

Ar duomenų subjekto teisės įgyvendinamos nemokamai?

Įgyvendinant duomenų subjekto teises visa informacija, pranešimai teikiami ir visi veiksmai atliekami nemokamai. Tačiau, jeigu asmens prašymai yra akivaizdžiai nepagrįsti arba neproporcingi, visų pirma dėl jų pasikartojančio pobūdžio, įmonė gali imti pagrįstą mokestį, atsižvelgdama į administracines išlaidas, už informacijos ar pranešimo teikimą arba prašomų veiksmų vykdymą, arba atsisakyti imtis veiksmų pagal prašymą. Įmonei *tenka pareiga įrodyti*, kad prašymas yra akivaizdžiai nepagrįstas arba neproporcingas.

Asmens tapatybės nustatymas ir atstovavimas

Jei įmonė turi pagrįstų abejonių dėl prašymą pateikusių fizinio asmens tapatybės, įmonė gali paprašyti pateikti papildomos informacijos, reikalingos norint patvirtinti asmens, kurio duomenis tvarko, tapatybę (pvz., paspausti patvirtinimo nuorodą, įvesti vartotojo vardą ar slaptažodį).

Asmuo, kurio duomenys tvarkomi, savo teises gali įgyvendinti pats arba per atstovą. Jei asmens vardu kreipiasi asmens atstovas, jis savo prašyme turi nurodyti savo vardą, pavardę, gyvenamąją vietą, duomenis ryšiui palaikyti, taip pat atstovaujamo asmens vardą, pavardę, gyvenamąją vietą, informaciją apie tai, kokią asmens teisę ir kokia apimtimi pageidaujama įgyvendinti, ir pridėti atstovavimą patvirtinantį dokumentą ar jo kopiją, patvirtintą teisės aktų nustatyta tvarka.

Per kiek laiko įmonė turi įgyvendinti asmens teises?

Įmonė per 1 kalendorinį mėnesį nuo prašymo gavimo privalo atsakyti į asmens prašymą dėl teisės susipažinti su savo asmens duomenimis, teisės reikalauti ištaisyti duomenis, teisės reikalauti ištrinti duomenis („teisės būti pamirštam“), teisės reikalauti apriboti duomenų tvarkymą, teisės į duomenų perkeliamumą, teisės nesutikti, teisės reikalauti, kad asmeniui nebūtų taikomas automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, įskaitant profiliavimą įgyvendinimo. Tam tikromis aplinkybėmis (pvz., didelė duomenų apimtis ar kt.) terminą galima pratęsti dar 2 kalendoriniais mėnesiais. Jei terminą būtina pratęsti, tuomet per 1 kalendorinį mėnesį nuo prašymo gavimo privalo pranešti asmeniui, kad terminas bus pratęsiamas ir nurodyti termino pratęsimo priežastį.

Ką įmonė turi padaryti, jeigu ji nusprendė neįgyvendinti asmens teisės?

Nedelsiant, tačiau ne vėliau kaip per 1 kalendorinį mėnesį nuo prašymo gavimo dienos informuoti asmenį apie:

- Priežastis, dėl kurių nesiima veiksmų;
- Teisę pateikti skundą VDAI arba teismui.

TEISĖ BŪTI INFORMUOTAM

Kai įmonė renka ir tvarko asmens duomenis, ji privalo pateikti duomenų subjektui **šią informaciją**:

- Įmonės pavadinimą, kontaktinius duomenis;
- Duomenų apsaugos pareigūno, jeigu taikoma, kontaktinius duomenis;
- Duomenų tvarkymo tikslus, dėl kurių ketinama tvarkyti asmens duomenis;
- Duomenų tvarkymo teisinį pagrindą;
- Jei yra, asmens duomenų gavėjus arba asmens duomenų gavėjų kategorijas;
- Kai taikoma, apie įmonės ketinimą asmens duomenis perduoti į trečiąją valstybę (nepriklausančią ES).

Taip pat kitą informaciją, būtiną duomenų tvarkymo sąžiningumui ir skaidrumui užtikrinti:

- Asmens duomenų saugojimo laikotarpį arba, jei tai neįmanoma, kriterijus, taikomus tam laikotarpiui nustatyti;
- Teisę prašyti, kad įmonė leistų susipažinti su savo asmens duomenimis ir juos ištaisyti arba ištrinti, arba apribotų duomenų tvarkymą, arba teisę nesutikti, kad duomenys būtų tvarkomi, taip pat teisę į duomenų perkeliamumą;
- Teisę pateikti skundą VDAI ar teismui;

- Ar asmens duomenų pateikimas yra teisės aktais arba sutartyje numatytas reikalavimas, taip pat tai, ar asmuo, kurio duomenys tvarkomi, privalo pateikti asmens duomenis ir informaciją apie galimas tokių duomenų nepateikimo pasekmes.

- Apie automatizuotą sprendimų priėmimą, įskaitant profiliavimą, apie loginį jo pagrindimą, taip pat tokio duomenų tvarkymo reikšmę ir numatomas pasekmes asmeniui.

Informacija asmeniui turi būti pateikiama glausta, skaidria ir suprantama forma, aiškia ir paprasta kalba.

Kada įmonė turėtų pateikti asmenims informaciją apie jų duomenų tvarkymą? Laikas, kada asmuo turi būti informuotas apie duomenų tvarkymą, priklauso nuo to, iš kur gaunami duomenys bei kokius veiksmus ketinama atlikti:

1. Kai įmonė renka asmens duomenis *iš asmens*, informacija turi būti pateikta iš karto, duomenų gavimo metu.

2. Kai įmonė gauna asmens duomenis *iš kito šaltinio*, informacija asmeniui turi būti pateikta:

- Per pagrįstą laikotarpį, kai gaunami asmens duomenys, ir ne vėliau kaip per vieną mėnesį;
- Jeigu asmens duomenys bus naudojami ryšiams su asmeniu palaikyti – ne vėliau kaip pirmą kartą susisiekiant su tuo asmeniu.

- Jei planuojama atskleisti informaciją kitiems – ne vėliau kaip atskleidžiant duomenis pirmą kartą.

Informacija gali būti pateikiama sutartyje, interneto svetainėje ar kt., svarbiausia aiškiai ir lengvai asmeniui prieinama forma.

3. Gavus asmens duomenis *ne iš paties asmens*, nereikalaujama pateikti informacijos apie jų asmens duomenų tvarkymą, jei:

- Asmuo jau turi informaciją;
- Informacijos teikimas asmeniui būtų neįmanomas;
- Informacijos teikimas asmeniui pareikalautų neproporcingų pastangų;
- Įmonės pagal įstatymus reikalaujama gauti ar atskleisti asmens duomenis;
- Įmonei taikomas profesinės paslapties reikalavimas, kurį reglamentuoja įstatymai, kurie apima asmens duomenis.

Asmuo turi būti informuojamas apie jo asmens duomenų tvarkymą, o įmonė turi pareigą įrodyti, kad ji tinkamai informavo asmenį, kurio duomenis tvarko.

Pavyzdys

Jei įmonė vykdo vaizdo stebėjimą, asmeniui, prieš patenkant į vaizdo stebėjimo lauką, turi būti pateikiama informacija apie vykdomą vaizdo stebėjimą, jį vykdančios įmonės (duomenų valdytojo) pavadinimas, kontaktinė informacija (adresas, el. pašto adresas ir (arba) telefono ryšio numeris, vaizdo stebėjimo tikslas, nuoroda į informacijos šaltinį, kur būtų galima gauti detalesnę informaciją apie vykdomą vaizdo stebėjimą, pvz., nuoroda į interneto svetainę ar kt.

Kita informacija gali būti pateikiama, pvz., įmonės interneto svetainėje, asmens duomenų privatumo politikoje.

Jeigu įmonė ketina tvarkyti asmens duomenis kitu tikslu, negu tas, kuriuo asmens duomenys buvo surinkti, prieš tai privalo pateikti asmeniui, kurio duomenis tvarkys, informaciją apie tą kitą tikslą ir visą kitą atitinkamą papildomą informaciją.

Nurodyta informacija neteikiama tuo atveju, jeigu asmuo tokią informaciją jau turi.

Pavyzdys

Asmens duomenys buvo surinkti iš asmens ir tvarkomi elektroninės prekybos tikslu, tačiau, nusprendus asmens duomenis tvarkyti ir tiesioginės rinkodaros tikslu, būtina informuoti asmenį, kurio duomenys tvarkomi, kokių tikslu asmens duomenys bus tvarkomi, kiek laiko bus saugomi, apie asmens teisę nesutikti, kad asmens duomenys būtų tvarkomi tiesioginės rinkodaros tikslu ir gauti atskirą sutikimą dėl asmens duomenų tvarkymo tiesioginės rinkodaros tikslu.

TEISĖ SUSIPAŽINTI SU SAVO DUOMENIMIS

Jūs, kaip duomenų subjektas, turite teisę susipažinti su savo duomenimis, t. y. iš duomenų valdytojo gauti patvirtinimą, ar jis tvarko su Jumis susijusius asmens duomenis, o jei tokie duomenys yra tvarkomi, turite teisę susipažinti su jais ir gauti toliau išvardytą informaciją (toliau – informacija apie asmens duomenis):

- Kokiais tikslais yra tvarkomi Jūsų asmens duomenys;
- Kam buvo arba bus (gali būti) atskleisti Jūsų asmens duomenys;
- Numatomą Jūsų asmens duomenų saugojimo laikotarpį. Jei neįmanoma nustatyti asmens duomenų saugojimo laikotarpio, Jūs turite teisę būti informuotas, kuo remiamasi (kokie kriterijai taikomi) nustatant asmens duomenų saugojimo laikotarpį;
- Teisę prašyti duomenų valdytojo ištaisyti arba ištrinti asmens duomenis ar apriboti su Jumis susijusių asmens duomenų tvarkymą arba nesutikti su tokiu tvarkymu;
- Teisę pateikti skundą VDAI ar Teismui;
- Kai Jūsų asmens duomenys renkami ne iš Jūsų, gauti visą duomenų valdytojo turimą informaciją apie Jūsų asmens duomenų gavimo šaltinius;
- Tai, kad esama automatizuoto sprendimų priėmimo, įskaitant profiliavimą, ir informaciją apie loginį jo pagrindimą, taip pat tokio duomenų tvarkymo reikšmę ir numatomas pasekmės Jums;
- Kai Jūsų asmens duomenys perduodami į trečiąją valstybę arba tarptautinei organizacijai, apie tinkamas su duomenų perdavimu susijusias apsaugos priemones.

Norėdami pasinaudoti šia teise, turite teisę duomenų valdytojui žodžiu arba raštu pateikti prašymą, kad duomenų valdytojas patvirtintų, ar jis tvarko Jūsų asmens duomenis. Duomenų valdytojai savo veikloje tokius prašymus gali vadinti skirtingai, pavyzdžiui, „prašymas suteikti prieigą prie asmens duomenų“, „prašymas susipažinti su duomenimis“ ir pan. (toliau – prašymas susipažinti su duomenimis).

Tam, kad turėtumėte įrodymą apie prašymo susipažinti su duomenimis pateikimą žodžiu, rekomenduojame, kai tik galėsite, jį pateikti ir raštu. Atkreipkite dėmesį, kokia yra duomenų valdytojo, kuriam teikiate prašymą susipažinti su duomenimis, prašymų priėmimo tvarka, pavyzdžiui, siekiant tinkamai Jus identifikuoti, Jūsų gali būti paprašyta prašymą susipažinti su duomenimis, teikiamą elektroninių ryšių priemonėmis, pasirašyti elektroniniu parašu.

Daugiau informacijos apie teisę susipažinti su savo duomenimis galite rasti VDAI 2019 m. rugpjūčio 14 d. paskelbtoje informacijoje „Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas. Ginama teisė susipažinti su savo asmens duomenimis“⁷.

TEISĖ REIKALAUTI IŠTAISYTI DUOMENIS AR PAPILDYTI NEIŠSAMIOUS

Asmuo, kurio duomenys tvarkomi, turi teisę reikalauti, kad įmonė nepagrįstai nedelsdama ištaisytyt netikslus su juo susijusius asmens duomenis. Atsižvelgiant į tikslus, kuriais duomenys buvo tvarkomi, asmuo turi teisę reikalauti, kad būtų papildyti neišsamūs asmens duomenys, pateikdamas papildomą prašymą.

TEISĖ REIKALAUTI IŠTRINTI DUOMENIS („TEISĖ BŪTI PAMIRŠTAM“)

Asmuo turi teisę reikalauti, kad įmonė nepagrįstai nedelsdama ištrintų su juo susijusius asmens duomenis, o įmonė yra įpareigota nepagrįstai nedelsdama

⁷<http://vdai.lrv.lt/lt/naujienos/bendrasis-duomeniu-apsaugos-reglamentas-ginama-teise-susipazinti-su-savo-asmens-duomenimis>.

ištrinti asmens duomenis (ši teisė, dažnai vadinama **teise būti pamirštam**, taikoma ir **internetinėje erdvėje**) šiais atvejais:

- Kai asmens duomenys nebėra reikalingi, kad būtų pasiekti tikslai, kuriais jie buvo renkami arba kitaip tvarkomi;
- Asmuo atšaukia sutikimą ir nėra jokio kito teisinio pagrindo tvarkyti duomenis;
- Asmuo nesutinka su duomenų tvarkymu ir nėra viršesnių teisėtų priežasčių tvarkyti duomenis arba asmuo, kurio duomenys tvarkomi, nesutinka su duomenų tvarkymu tiesioginės rinkodaros tikslu.
- Asmens duomenys buvo tvarkomi neteisėtai;
- Asmens duomenys turi būti ištrinti laikantis įstatymuose nustatytos teisinės prievolės;
- Asmens duomenys buvo surinkti *iš vaiko*, kuriam buvo siūlomos *informacinės visuomenės paslaugos*.

Teisė reikalauti ištrinti duomenis ypač svarbi tais atvejais, kai asmuo savo sutikimą išreiškė būdamas vaikas ir nevisiškai suvokdamas su duomenų tvarkymu susijusius pavojus. Asmuo turi teisę reikalauti, kad informacija apie jį, kurią jis suteikė būdamas vaikas, būtų ištrinta ir tuo atveju, kai jis nebėra vaikas.

Pavyzdys

Vaikas, norėdamas žaisti internetinius žaidimus, užsiregistravo interneto svetainėje, teikiančioje tokias paslaugas. Taigi, vaiko pateiktus asmens duomenis tvarko šią svetainę administruojanti įmonė. Jeigu vaikas, tapęs pilnamečiu, išreikš norą sunaikinti savo asmens duomenis, interneto svetainę administruojanti įmonė privalės ištrinti asmens duomenis.

Kai įmonė asmens duomenis paskelbė viešai ir šie duomenys nebėra reikalingi, kad būtų pasiekti tikslai, kuriais jie buvo renkami arba kitaip tvarkomi, privaloma asmens duomenis ištrinti. Įmonė privalo, atsižvelgdama į turimas technologijas ir įgyvendinimo sąnaudas, imtis pagrįstų veiksmų, įskaitant technines priemones, kad informuotų kitas duomenis tvarkančias įmones, jog asmuo paprašė, kad tokios įmonės ištrintų visas nuorodas į tuos asmens duomenis arba jų kopijas ar dublikatus.

Dėmesio! Svarbu įsidėmėti, kad teisė būti pamirštam nėra absoliuti teisė. Turi būti saugomos ir kitos teisės bei įgyvendinamos nustatytos pareigos.

Kada įmonė gali neištrinti asmens duomenų:

- Siekiant pasinaudoti teise į saviraiškos ir informacijos laisvę;
- Įmonės įpareigos tvarkyti asmens duomenis pagal teisės aktus siekiant atlikti užduotį, vykdomą viešojo intereso labui, arba vykdant įmonei pavestas viešosios valdžios funkcijas;
- Kai tvarkyti duomenis būtina profilaktinės arba darbo medicinos tikslais, dėl viešojo intereso priežasčių visuomenės sveikatos srityje ir specialių kategorijų asmens duomenis;
- Archyvavimo tikslais viešojo intereso labui, mokslinių ar istorinių tyrimų tikslais arba statistiniais tikslais;
- Siekiant pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus.

Pavyzdys

Greitųjų kreditų bendrovė gauna kliento prašymą uždaryti visas sąskaitas ir ištrinti visus jo asmens duomenis, tačiau bendrovei yra taikomas įstatymas, įpareigojantis 10 metų saugoti visų klientų duomenis, todėl kliento duomenys galės būti ištrinti tik pasibaigus įstatyme nustatytam terminui.

Įmonei nusprendus, kad ištrinti asmens duomenis nėra pagrindo, ji vis tiek turi informuoti pareiškėją ir paaiškinti, kodėl ji mano, kad neturi ištrinti duomenų ir informuoti apie teisę pateikti skundą dėl šio sprendimo VDAI ar teismui.

Pavyzdys⁸

Teisės ištrinti duomenis įgyvendinimo pavyzdys: asmuo savo tinklaraštyje aprašė triukšmaujančius kaimynus, nurodydamas jų vardus, darbo vietas, amžių bei adresus. Kaimyno sutikimo tokių duomenų paviešinimui jis neturėjo. Tinklaraščio įrašas buvo pasidalintas socialiniame tinkle, o vėliau jis buvo publikuotas naujienų portaluose. Kaimynai gali pareikalauti, kad tinklaraštininkas ne tik panaikintų įrašą, bet ir kreiptųsi į kitus subjektus – socialinį tinklą, naujienų portalus – su reikalavimu ištrinti duomenis.

„Garsusis anglų rašytojo Džordžo Orvelo romanas „1984-ieji“ buvo parašytas kaip perspėjimas, o ne kaip vadovėlis“, ironizuoja tinklaraštininkai, kai kalba pasisuka apie teisę būti pamirštam. Ši teisė tapo diskusijų objektu 2014 m., kai ES Teisingumo Teismas priėmė sprendimą „Google“ prieš Ispaniją byloje. Teismas nurodė, kad asmenys gali prašyti „Google“ ir kitų paieškos variklių ištrinti nuorodas į informaciją, paskelbtą apie juos, jeigu ši informacija yra „neaktuali, neadekvati, nebereikšminga ir perteklinė“. Paieškos varikliai turi pareigą tokias nuorodas pašalinti, nors pačiose svetainėse – naujienų portaluose, tinklaraščiuose – ta informacija išlieka. **Ši teisė nėra absoliuti** – paieškos variklis gali atsakyti ištrinti nuorodą, jeigu saviraiškos laisvės interesas reikalauja šią informaciją žinoti. Pastebėtina, kad jeigu paieškos variklis ištrina informaciją, tai ilgainiui vis tiek gali būti, kad informacija gali atsirasti ir vėl, todėl reiktų prašyti pašalinti informaciją ir iš pirminių šaltinių, pavyzdžiui, atitinkamos svetainės.

Kam įmonė turi pranešti apie asmens duomenų ištaisymą ar ištrynimą? Įmonės taip pat privalo imtis pagrįstų veiksmų, kad informuotų kitas įmones, kurios tvarko asmens duomenis, kad asmuo prašo ištrinti bet kokias nuorodas į savo asmens duomenis ar jų kopijas.

Informacija turėtų būti pateikiama kiekvienam duomenų gavėjui, kuriam buvo atskleisti asmens duomenys, įmonė praneša apie bet kokią asmens duomenų ištaisymą, ištrynimą arba tvarkymo apribojimą, nebent to padaryti nebūtų įmanoma arba tai pareikalautų neproporcingų pastangų. Asmeniui pageidaujant, įmonė informuoja asmenį apie tuos duomenų gavėjus.

TEISĖ APRIKOTI DUOMENŲ TVARKYMĄ

Duomenų tvarkymo apribojimas yra saugomų asmens duomenų žymėjimas siekiant apriboti jų tvarkymą ateityje.

Pavyzdys

Informacinėje sistemoje konkretaus asmens byloje yra pažymima, kad asmens duomenų tvarkymas apribotas, tokiu būdu užblokuojama galimybė šio asmens duomenis ištrinti, pakeisti, pateikti kitoms įmonėms ir pan.

Asmuo, kurio duomenys tvarkomi, turi teisę reikalauti, kad **įmonė apribotų duomenų tvarkymą, kai yra vienas iš šių atvejų:**

- Asmuo, kurio duomenys tvarkomi, užginčija duomenų tikslumą tokiam laikotarpiui, per kurį įmonė gali patikrinti asmens duomenų tikslumą;
- Asmens duomenų tvarkymas yra neteisėtas ir asmuo, kurio duomenys tvarkomi, nesutinka, kad duomenys būtų ištrinti, ir vietoj to prašo apriboti jų naudojimą;

⁸ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, Privatumo paradoksas, Lietuvos gyventojų nuostatų apie duomenų apsaugą.

- Įmonei nebereikia asmens duomenų nustatytais tvarkymo tikslais, tačiau jų reikia asmeniui, kurio duomenys tvarkomi, siekiant pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus;

- Asmuo, kurio duomenys tvarkomi, paprieštaravo duomenų tvarkymui, kol bus patikrinta, ar įmonės teisėtos asmens duomenų tvarkymo priežastys yra viršesnės už asmens, kurio duomenys tvarkomi, priežastis.

Kai duomenų tvarkymas yra apribotas remiantis pirmiau nurodytais pagrindais, tokius asmens duomenis galima tvarkyti, išskyrus saugojimą, tik gavus asmens, kurio duomenys tvarkomi, sutikimą arba siekiant pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus, arba apsaugoti kito fizinio ar juridinio asmens teises, arba dėl svarbaus viešojo intereso.

Kokiu būdu įmonė gali apriboti asmens duomenų tvarkymą? Būdai, kuriais ribojamas asmens duomenų tvarkymas, galėtų, būti tokie:

- Laikinai perkelti atrinktus duomenis į kitą tvarkymo sistemą, padaryti atrinktus asmens duomenis neprieinamus naudotojams;

- Laikinai išimti paskelbtus duomenis iš interneto svetainės;

- Automatinuose susistemintuose rinkiniuose duomenų tvarkymo ribojimas iš esmės turėtų būti užtikrinamas techninėmis priemonėmis taip, kad asmens duomenys nebūtų toliau tvarkomi ir jų nebebūtų galima pakeisti;

- Tai, kad asmens duomenų tvarkymas yra apribotas, sistemoje turėtų būti aiškiai nurodyta.

Prieš panaikindama apribojimą, kam ir kada įmonė turi pranešti? Įmonė, prieš panaikindama apribojimą tvarkyti duomenis, informuoja asmenį, kurio duomenys tvarkomi.

TEISĖ Į DUOMENŲ PERKELIAMUMĄ

Ši teisė taikoma, kai asmuo duomenis pateikė savo **sutikimu** arba tvarkyti asmens duomenis reikia vykdam **sutartį**.

Teisė į duomenų perkeliamumą taikoma, kai duomenys yra tvarkomi automatizuotomis priemonėmis ir kai tai techniškai įmanoma. Asmuo, kurio duomenys tvarkomi, turi teisę gauti susistemintu, įprastai naudojamu ir kompiuterio skaitomu formatu su juo susijusius asmens duomenis, kuriuos jis pateikė įmonei, ir turi teisę persiųsti tuos duomenis kitai įmonei, o įmonė, kuriai asmens duomenys buvo pateikti, turi nesudaryti tam kliūčių.

Jei techniškai įmanoma, asmuo gali prašyti, kad jo asmens duomenys būtų tiesiogiai persiųsti kitai įmonei, kurios paslaugomis asmuo nori naudotis.

Pavyzdys

Įmonė, tvarkanti internetinį socialinį tinklą, esant asmens prašymui turi perkelti jo asmens duomenis naujam internetiniam socialiniam tinklui, įskaitant nuotraukas.

Pavyzdys

Finansų įstaigos neprivalo atsakyti į prašymą perkelti asmens duomenis, tvarkomus vykdam jų prievolės užkirsti kelią pinigų plovimui bei kitiems finansiniams nusikaltimams ir juos aptikti, kadangi duomenys tokiu atveju yra tvarkomi įstatymų pagrindu.

Kokie yra pagrindiniai teisės į duomenų perkeliamumą elementai, kada galioja teisė į duomenų perkeliamumą, kaip asmens, kurio duomenys tvarkomi, teisės taikomos duomenų perkeliamumui, kaip turi būti suteikiami perkeliami duomenys, kada galima netaikyti teisės į duomenų perkeliamumą, plačiau aiškinama 29 straipsnio darbo grupės patvirtintose gairėse „Dėl duomenų perkeliamumo“⁹.

⁹ http://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=611233.

TEISĖ NESUTIKTI

Asmuo (duomenų subjektas) turi teisę dėl **su juo konkrečiu atveju susijusių priežasčių** bet kuriuo metu nesutikti, kad su juo susiję asmens duomenys būtų tvarkomi, kai toks duomenų tvarkymas vykdomas siekiant atlikti **užduotį, vykdomą viešojo intereso labui** arba vykdant duomenų valdytojai **pavestas valdžios funkcijas** ar **siekiant teisėtų duomenų valdytojo arba trečiosios šalies interesų**, išskyrus, kai duomenų subjekto interesai yra viršesni, ypač, kai duomenų subjektas yra vaikas.

Įmonė turi informuoti asmenį apie teisę nesutikti, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys.

Asmeniui išreiškus nesutikimą dėl su juo susijusių asmens duomenų tvarkymo, įmonė privalo nutraukti asmens duomenų tvarkymą, išskyrus atvejus, kai įmonė įrodo, kad duomenys turi būti toliau tvarkomi dėl įtakingų teisėtų priežasčių, kurios yra viršesnės už asmens, kurio duomenys tvarkomi, interesus, teises ir laisves, arba siekiant pareikšti, vykdyti ar apginti teisinius reikalavimus. Pareiga įrodyti, kad įtakingas teisėtas įmonės interesas yra viršesnis už asmens, kurio duomenys tvarkomi, interesus arba pagrindines teises ir laisves, tenka įmonei.

Asmuo, kurio duomenys tvarkomi, apie nurodytą teisę aiškiai informuojamas ne vėliau kaip pirmą kartą susisiekiant su asmeniu, ir ši informacija pateikiama aiškiai ir atskirai nuo visos kitos informacijos.

Pavyzdys

Kai asmens duomenys tvarkomi tiesioginės rinkodaros tikslais, asmuo, kurio duomenys tvarkomi, turi teisę bet kuriuo metu nesutikti automatizuotomis priemonėmis, kad su juo susiję asmens duomenys būtų tvarkomi rinkodaros tikslais, įskaitant profiliavimą, kiek jis susijęs su tokia tiesiogine rinkodara.

Kai asmuo, kurio duomenys tvarkomi, prieštarauja duomenų tvarkymui tiesioginės rinkodaros tikslais, asmens duomenys tokiais tikslais negali būti tvarkomi.

Jeigu asmuo nesutinka, kad jo asmens duomenys būtų tvarkomi tiesioginės rinkodaros tikslais, įmonė privalo nemokamai patenkinti asmens prašymą ir nutraukti asmens duomenų tvarkymą.

Tačiau įmonė gali toliau tvarkyti asmens duomenis, nepaisydama asmens prieštaravimų, jeigu:

- Duomenys tvarkomi mokslinių ar istorinių tyrimų ir statistinių duomenų rinkimo tikslais ir jie yra būtini vykdant užduotį viešojo intereso labui;
- Duomenys tvarkomi remiantis teisėtais interesais arba vykdant užduotį viešojo intereso labui vykdant viešosios valdžios funkcijas ir įmonė gali įrodyti, kad įtakingas teisėtas interesas yra viršesnis už asmens interesus, teises ir laisves.

NE VIEN AUTOMATIZUOTAS ATSKIRŲ SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS, ĮSKAITANT PROFILIAVIMĄ

Asmuo, kurio duomenys tvarkomi, turi teisę reikalauti, kad jam nebūtų taikomas vien tik automatizuotu duomenų tvarkymu, įskaitant profiliavimą, grindžiamas sprendimas, dėl kurio jam kyla teisinės pasekmės arba kuris jam panašiu būdu daro didelį poveikį.

Sprendimų priėmimas tik automatizuotu būdu reiškia, kad sprendimai bus priimami technologinėmis priemonėmis, *be jokio žmogaus įsikišimo*.

Profilavimas atliekamas tada, kai vertinami asmens asmeniniai aspektai, *kad būtų padarytos prognozės, net jeigu nebus priimtas joks sprendimas*. Pvz., jeigu įmonė vertina asmens savybes (kaip

antai, amžių, lytį ar ūgį) arba skirsto į tam tikras kategorijas, tai reiškia, kad asmeniui taikomas profiliavimas.

Profilavimas ir automatizuotas sprendimų priėmimas yra įprasta praktika įvairiuose sektoriuose, pvz., bankininkystės, finansų, mokesčių ir sveikatos priežiūros. Jis gali būti efektyvesnis, tačiau ne toks skaidrus.

Pavyzdžiai

- Biotechnologijų bendrovė tiesiogiai vartotojams siūlo atlikti genetinius tyrimus, siekiant įvertinti ir prognozuoti su liga susijusį ir (arba) sveikatai gresiantį pavojų.
- Bendrovė, remdamasi jos svetainės naudojimu arba naršymu joje, kuria asmenų elgesio arba rinkodaros profilius.

Automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, įskaitant profiliavimą, galimas, jeigu sprendimas:

- Yra būtinas siekiant sudaryti arba vykdyti sutartį tarp asmens ir įmonės;
- Yra leidžiamas teisės aktais, kurie taikomi įmonei ir kuriais taip pat nustatomos tinkamos priemonės asmens teisėms bei laisvėms ir teisėtiems interesams apsaugoti; arba
- Yra pagrįstas aiškiu asmens, kurio duomenys tvarkomi, sutikimu.

Automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, grindžiamas specialių kategorijų asmens duomenų tvarkymu, galimas kai:

- Asmuo davė savo aiškų sutikimą;
- Tvarkyti duomenis būtina dėl svarbaus viešojo intereso priežasčių, remiantis įstatymais.

Abiem šiais atvejais priimtas sprendimas turi apsaugoti asmens teises ir laisves tinkamomis apsaugos priemonėmis. Įmonė turi bent jau informuoti apie asmens teisę reikalauti žmogaus įsikišimo ir sudaryti reikalingus procedūrinius susitarimus.

Išskyrus atvejus, kai automatizuotas sprendimas yra pagrįstas įstatymu, įmonė privalo:

- Informuoti asmenį apie automatizuotą sprendimų priėmimą;
- Suteikti asmeniui teisę reikalauti, kad automatizuotą sprendimą peržiūrėtų asmuo;
- Suteikti asmeniui galimybę ginčyti automatizuotą sprendimą.

Pavyzdys

Jeigu greitųjų kreditų bendrovė automatizuotai priima sprendimą dėl vartojamosios paskolos suteikimo tam tikram asmeniui, tas asmuo turėtų būti informuojamas apie automatizuotą sprendimą bei jam turėtų būti suteikta galimybė ginčyti sprendimą ir prašyti, kad jį peržiūrėtų žmogus.

SAUGUS ELGESYS INTERNETE

„Būk saugus internete“ internetinio tinklo ekspertai pateikia keletą patarimų, kaip būti atsargiam ir saugiam internete:¹⁰

- **Informacijos perteklius.** Gerai pasvarstykite, ar Jums tikrai reikia skelbti tiek daug informacijos apie savo gyvenimą ir atskleisti tai, ką tikrai turėtumėte pasilikti sau. Ypač atsižvelkite į savo jaunesnius brolius ir seseris, taip pat į kitus šeimos narius ir draugus: ar jie tikrai nori, kad jų nuotraukos, veikla ar informacija būtų matoma kitų?

- **Saugus funkcijų naudojimas ir supratimas.** Susipažinkite ir supraskite, kaip veikia atitinkamos siūlomos funkcijos (pavyzdžiui, „Instagram Stories“ ir „Facebook Live“ (rūpinkitės tuo, ką perduodate, nes tai yra tiesioginė transliacija internetu).

¹⁰ <https://www.getsafeonline.org/safesocial/>.

• **Kartą paskelbta internete, lieka internete.** Neretai kyla pagunda skelbti internete netinkamus komentarus, kompromituojančius paveikslėlius ar kitus dalykus, dėl kurių vėliau galite gailėtis. Kartais norisi paskelbti informaciją kuo skubiau, čia ir dabar pasidalyti laisvalaikio išpūdžiai, tačiau niekada negali žinoti, kas gali tą informaciją pamatyti – šeimos nariai, darbdavys. Pagalvokite prieš skelbdami informaciją.

• **Nustatymai.** Patikrinkite savo privatumo nustatymus ir įsitikinkite, kad Jūsų profilį ir įrašus gali pamatyti tik tie, kuriuos norite informuoti. Net tai darant nėra garantijų, kad Jūsų informacija nebus perduota ir matoma kitiems. Peržiūrėkite ir nustatykite geografinės padėties nustatymus, pavyzdžiui, programėlėse, žemėlapiuose, kad paslėptumėte savo buvimo vietą.

• **Nuorodos.** Jūsų paskyroje tikriausiai neretai pasirodo nuorodų su sensacingomis naujienomis, nemokamais ar nebrangiais pasiūlymais, prizais, investavimo galimybėmis, raginimais prisidėti prie labdaros. Tačiau klausimas, ar kada nors gausite tuos „nemokamus 50 eurų vertės kuponus“? Būkite labai atsargūs, ką spustelėte, tokios nuorodos gali nukreipti Jus į apgaulingą ar netinkamo turinio svetainę.

• **Piktnaudžiavimas.** Deja, kai kurie socialinių tinklų vartotojai piktnaudžiauja socialiniais tinklais, pavyzdžiui, įžeidinėja, provokuoja pyktį (angl. *to troll*) ar stebi internete. Užblokuokite kaltininką ir praneškite apie tai socialinio tinklo platformai, o prireikus – ir policijai.

• **Profiliai.** Didžiąją dalį Jūsų profilio informacijos galėjo pamatyti ir panaudoti sukčiai, norėdami surinkti Jūsų konfidencialią informaciją. Jūsų gimimo data, adresas ar kita informacija gali būti panaudota asmens tapatybės vagystės atveju, tad kodėl tokią informaciją reikia atskleisti? Jei turite nurodyti savo gimtadienį, naudokite kitus duomenis.

• **Atostogų žinutės ir nuotraukos.** Paskelbdami atnaujinimus ar paveikslėlius apie tai, kaip smagiai atostogaujate, galite pranešti potencialiems įsilaužėliams, kad Jūs esate išvykęs ir namai tušti.

• **Vaikų saugumas.** Ypač svarbu užtikrinti nepilnamečių asmenų saugumą. Padėkite savo jaunesniems sesėms ir broliams būti saugesniems. Išjunkite geografinę padėtį jų naudojamų programų nustatymuose, pvz., socialinėje terpėje, žemėlapiuose ir fotoaparatuose, kad jų nebūtų galima stebėti. Pakalbėkite su jais apie tai, ką jie priima iš draugų, kokių pavojų gali kilti priėmus nepažįstamuosius ar apsimestėlius. Svarbu nustatyti, kiek laiko jie gali praleisti internete. Stebėkite, kaip patys naudojatės socialiniais tinklais, kai esate su jais. Svarbu atkreipti dėmesį, kokią vartotojų amžiaus ribą nurodo patys socialiniai tinklai. Ne itin jauno amžiaus vartotojams leidžiama jungtis dėl labai rimtų priežasčių.

• **Būk nepaveikiamas.** Viskas, pradedant drąsa ir iššūkiais, baigiant tam tikrų ideologijų sklaida, yra pavyzdžiai, kai kiti verčiami elgtis taip, kad būtų galima pakenkti, nuliūdinti ar net sulaužyti įstatymus. Stenkis apsisaugoti, nepasiduok paveikiamas, ir jei tavo manymu, tai yra neteisinga, nedaryk to kitiems.

• **Melagingos naujienos.** Socialiniai tinklai yra populiari platforma melagingoms naujienoms (angl. *fake news*) plisti ir melagingiems įžymybių profilams. Netikėk viskuo, ką skaitai, atmink, kad nuorodos gali nuvesti į apgaulingas svetaines.

• **Rinka.** Nuo automobilių iki festivalio bilietų, apgyvendinimo, grožio paslaugų. Įvairiausių skelbimų galite rasti socialiniuose tinkluose. Darykite viską, ką galite, kad patikrintumėte, ar skelbimai yra autentiški, ir niekada nemokėkite tiesioginiu banko pavedimu, jei skelbimas yra abejotinas.

Rekomenduojama susipažinti su šiomis interneto svetainėmis, kurios padės būti saugiam ir draugiškam internete:

- <https://www.esaugumas.lt/lt/>;
- <https://www.draugiskasinternetas.lt/medziaga-mokymuisi/vaizdo-medziaga/>;
- <https://svarusinternetas.lt/>.

10 PATARIMŲ, KAIP BŪTI SAUGIAM INTERNETE¹¹

1. Galvok prieš skleidamas informaciją
2. Gerbk kitus
3. Nesidalink viskuo
4. Užtikrink savo paskyros saugumą, galvok apie savo sukurta profilį ir jo informaciją
5. Turėk keletą el. pašto adresų, skirtingų socialiniams tinklams, draugams ir žaidimams
6. Būk atsargus su nuotraukomis ir filmuota medžiaga, nes kartą pasidalijęs prarasi jų kontrolę
7. Naudok pseudonimus
8. Susikurk tinkamą slaptažodį ir saugok jį, neatskleisk jo kitiems ¹²
9. Visada ištrink savo naršymo istoriją, jei naudojiesi kitu kompiuteriu
10. Pasitikrink savo paliktus pėdsakus internete

KAIP APSAUGOTI SAVO ASMENINIUS DUOMENIS INTERNETE IR NAUDOJANTIS KOMPIUTERIAIS BEI KITAI PRIETAISAI

Kaip apsaugoti asmeninę informaciją internete? Vykdydami bet kurią operaciją internetu, galite imtis priemonių apsaugoti savo asmeninę informaciją. Naudokitės tuo pačiu sveiku protu, kaip ir paprašydami asmeninės informacijos popieriuje arba akis į akį.

Paklauskite savęs:

- Kas renka informaciją?
- Kas bus padaryta su ja?
- Ar tai būtina?
- Kokios manęs laukia pasekmės?

Patikrinkite įmonės interneto svetainėje skelbiamą privatumo pranešimą ir sužinokite, ką ji ketina daryti su Jūsų informacija. Privatumo pranešimas, kartais vadinamas asmens duomenų apsaugos privatumo politika ar pareiškimu, turėtų pasakyti, kas renka Jūsų informaciją, kam ji bus naudojama, ar ja bus dalijamasi su kitomis organizacijomis. Ši informacija taip pat gali būti teikiama tuo metu, kai Jūsų prašoma pateikti asmens duomenis, naudojant iššokantįjį langą arba slankųjį tekstą.

Jei ketinimai nėra aiškūs, prieš pateikdami bet kokius asmeninius duomenis, ypač jei jie yra neskelbtini (specialių kategorijų asmens duomenys) paprašykite įmonės pateikti papildomos informacijos. Įmonės gali norėti naudoti Jūsų asmeninę informaciją, kad galėtų siūsti tiesioginę rinkodarą arba perduoti Jūsų informaciją kitoms įmonėms tiesioginei rinkodarai vykdyti. Jie turėtų suteikti Jums galimybę pasirinkti – sutikti arba atsisakyti gauti šią tiesioginę rinkodarą.

Kaip aš galiu apsaugoti savo tapatybę internete? Pateikdami asmeninę informaciją internete, būkite atsargūs. Visų pirma, nepalikite per daug asmeninės informacijos prieinamos daugybei žmonių, pavyzdžiui, atvira prieiga prie Jūsų profilio socialiniame tinkle. Jūsų asmeninė informacija gali būti panaudota Jūsų tapatybei pavogti ir sukčiauti. Atsargiai elkitės su visais, kurie klausia Jūsų banko ar kreditinės kortelės duomenų, o pirkdami internetu naudokitės tik saugiomis svetainėmis. Saugios svetainės adreso juostoje paprastai turi *žalios spynos simbolį*. Tačiau tai savaime nėra garantija, kad lankotės svetainėje, kurioje, Jūsų manymu, esate. Įsitikinkite, kad svetainės adresas yra toks pat, kokio tikėjotės. **Būkite atsargūs teikdami šiuos savo asmens duomenis:** pilnas vardas, pilnas adresas, gimimo data, telefono ryšio numeris, asmens kodas, mokykla, darbo vieta, gimimo vieta, ankstesni adresai, banko sąskaitos arba mokėjimo kortelės duomenys, paskyros informacija.

Į ką turėčiau atkreipti dėmesį socialiniuose tinkluose? Prieš kurdami **profilį**, prieš viešai skelbdami nuotrauką ar viešindami informaciją internetiniam pasauliui, pagalvokite, ką darote, ar esate

¹¹ <https://www.cnil.fr/en/10-tips-staying-safe-web>.

¹² https://www.cnil.fr/sites/default/files/atoms/files/recommandation_passwords_en.pdf.

saugus. Pirmą kartą kurdami profilį, apsvarstykite galimybę naudoti aukščiausius privatumo nustatymus, tada palaipsniui juos koreguokite ir pradėkite tinklo funkcijomis naudotis tik tada, kai jaučiatės patogiai. Tokiu būdu nepadarysite informacijos prieinamos netyčia, o tik jei to tikrai norite. Pagalvokite apie tai, kam norite naudoti savo profilį. Jei norite palaikyti ryšį tik su šeima ir artimais draugais, nustatykite savo profilį taip, kad juo galėtų naudotis tik tie žmonės. Galite nustatyti savo profilį, kad žmonės jį pasiektų tik tada, kai Jūs jį patvirtinsit. Nustatykite, kad tik į draugus įtrauktas asmuo, galėtų pasiekti visą informaciją ir nuotraukas, kurias turite savo profilyje. Visada galite pašalinti draugus ar sekėjus, jei persigalvosite, **bet jie galbūt jau bus pamatę Jūsų informaciją**. Kai kuriuose socialiniuose tinkluose žmonės, kurie nėra Jūsų patvirtinti draugai, vis tiek galės pamatyti tam tikrą Jūsų profilio informaciją. Verta patikrinti, ką jie galės pamatyti. Pvz., „Facebook“ galite pasirinkti, kad žmonės būtų „riboti draugai“, taigi jie turės prieigą tik prie Jūsų profilio versijos. Jei nesuprantate, kaip pakoreguoti nustatymus, arba manote, kad Jums nesuteikiama pakankamai galimybių, susisieki su svetainės administratoriumi ar klientų aptarnavimo komanda. Jei vis tiek nesate patenkinti privatumo nustatymais, apsvarstykite galimybę nesinaudoti tinklu.

Kai skelbiate informaciją internete, taip pat verta pagalvoti, kas ją gali pamatyti be Jūsų numatytos auditorijos. Ar Jūsų rašyti dalykai ar nuotraukos, kurias skelbiate, realiame gyvenime sukeltų gėdą? Kaip jaustumėtės, jei Jūsų dabartinis ar potencialus darbdavys pamatytų tai, ką paskelbėte?

Neįtraukite per daug asmeninės informacijos, kad galėtumėte išvengti sukčiavimo pasinaudojant Jūsų tapatybe. Prieš paskelbdami informaciją, gerai pagalvokite, ar norėtumėte, kad Jūsų darbdavys ar potencialus darbdavys pamatytų tas kompromituojančias nuotraukas? Reguliariai peržiūrėkite savo informaciją – tai, kas tuo metu galėjo atrodyti gera idėja, po kelių mėnesių ar metų gali neatrodyti taip gerai. Prieš įkeldami kitų asmenų nuotraukas ar informaciją, gaukite jų **sutikimą**. Naudokite stiprius **slaptažodžius** ir prisijungimus, kad išvengtumėte netinkamo paskyros naudojimo.

Atminkite, kad svetainės, esančios už ES ribų, neprivalo laikytis šių principų, todėl visada patikrinkite svetainės asmens duomenų apsaugos privatumo politiką.

„UŽDĖK FILTRĄ!“

„Uždėk filtrą!“ – Europos Komisijos edukacinis projektas, skirtas atkreipti jaunimo dėmesį į asmeninių duomenų saugumo ir privatumo grėsmes bei turimas asmens duomenų apsaugos teises, įtvirtintas BDAR.¹³ Tai projektas, skirtas padėti jauniems žmonėms atpažinti internete slypinčias grėsmes ir joms deramai pasirengti. Platforma [uzdekfiltra.lt](https://vdai.lrv.lt/lt/naudinga-informacija/vaikams-ir-jaunimui) suteikia naudingų priemonių ir informacinių išteklių, kurie padės interneto vartotojams pasitikrinti, kiek jų asmens duomenys internete yra saugūs, kokią įtaką gali padaryti jų reputacijai, karjerai ir pan.

¹³ <https://vdai.lrv.lt/lt/naudinga-informacija/vaikams-ir-jaunimui>.

SOCIALINIŲ TINKLŲ SAMPRATA

Socialinis tinklas – verslo modelis, kurio esmė yra asmens duomenų tvarkymas. Tai internetinės ryšių platformos, leidžiančios žmonėms susisiekti arba kurti tų pačių vartotojų tinklus. Vartotojų prašoma pateikti asmens duomenis, siekiant sukurti jų pačių aprašą ar profilį. Socialinių tinklų paslaugų teikėjai taip pat teikia priemonių, leidžiančių vartotojams skelbti savo medžiagą. Kiekvienam vartotojui pateikiamas adresatų sąrašas ir priemonės, kuriomis vartotojas gali sąveikauti su kitais vartotojais. Socialiniai tinklai generuoja pajamas iš vartotojams pateikiamos reklamos, ypač vartotojų asmens duomenimis grindžiamos reklamos.¹⁴

Socialinių tinklų apstu: „Facebook“, „Instagram“, „Twitter“, „LinkedIn“, „Youtube“, „Soundcloud“, „Vimeo“, „Pinterest“, „500px“. Pokalbių ir žinučių programėlės: „WhatsApp“, „Snapchat“, „Skype“, „Viber“, „Telegram“, „Tinder“. Tinklaraščių platformos: „Tumblr“, „Blogger“, „Wix“ ir kt.

Milijardams visos planetos socialinės medijos naudojimas yra vienas natūraliausių dalykų. Tačiau kyla nemažai pavojų, nesvarbu, ar tai „Instagram“, „Facebook“, „LinkedIn“, ar bet kuri iš daugelio kitų platformų, kuriomis galite naudotis. Ši rizika kyla dėl kitų veiksmų arba dalykų, kuriuos darome patys, apie tai nepamąstydami.

Socialinės medijos vartotojų visame pasaulyje jau yra apie 3,5 mlrd. Praėjus mažiau kaip dvejiems metams po to, kai www.wearsocial.com pranešė, kad skaičius pasiekė 3 milijardus. Taigi visame pasaulyje socialines medijas naudojančių žmonių kiekis peržengė 3,5 milijardo ribą. Socialinės medijos vartotojų skaičius per pastaruosius dvylika mėnesių išaugo daugiau kaip ketvirtadaliu milijardo, o 2019 m. liepos mėn. 46 proc. viso pasaulio visuomenės naudojosi socialine medija.¹⁵

Pusė pasaulio dabar žiūri internetinius vaizdo įrašus. Naujausiais „GlobalWebIndex“ duomenimis, daugiau kaip 4 milijardai žmonių visame pasaulyje dabar kiekvieną mėnesį žiūri internetinių vaizdo įrašų turinį, tai prilygsta daugiau kaip pusei viso pasaulio gyventojų. Tinklaraščiai šiuo metu (angl. *blog*) yra ypač populiari. Tyrimo laikotarpiu daugiau kaip 2 milijardai žmonių per pastarąsias 30 dienų buvo rinkęsi žiūrėti savo mėgstamų nuomonės formuotojų (angl. *influencer*).¹⁶

Balso naudojimo tendencijos. 100 milijonų žmonių pradėjo naudoti paiešką balsu ir balso komandas nuo 2019 m. balandžio mėn., Daugiau kaip 43 procentai interneto vartotojų kiekvieną mėnesį

¹⁴ 2015 m. rugpjūčio 21 d., Julius Zaleskis, „Moksleivis ir jo asmens duomenų privatumo socialiniuose tinkluose praktiniai klausimai: geroji praktika Lietuvoje ir Europos Sąjungoje“.

¹⁵ <https://wearsocial.com/>.

¹⁶ <https://wearsocial.com/>.

naudojasi balso technologijomis. Dabar daugiau kaip 1,88 milijardo žmonių visame pasaulyje naudoja balsą savo prietaisams valdyti.¹⁷

Robotų era. Išmanieji namai, robotai siurbliai, kalbančios lėlės ir kt. Kai šie įvairūs prietaisai valdomi balsu, vyksta asmens duomenų tvarkymas. Anksčiau robotai buvo sąlyginai nešvarūs, nepatogūs, metaliniai daiktai. Bet šiuolaikinės robotikos pažanga yra neatsiejama nuo asmens duomenų apsaugos (*Kas renka duomenis? Kaip jie saugomi? ir kt.?*)

Išaugęs naudojimasis „Snapchat“. Nepaisant įspūdingo „Snapchat“ augimo, platforma vis dar negali teigti, kad ji yra jaunimo mėgstamiausia. Ši garbė nepriklauso ir „Instagram“ ar „TikTok“. „Facebook“ vis dar valdo paauglius. Galbūt tai stebina, kad būtent „Facebook“ gali pasigirti didžiausiu 13–17 metų amžiaus pasaulinių vartotojų skaičiumi. Išplėtus amžiaus diapazoną iki viso jaunimo, „Facebook“ turi beveik tiek pat vartotojų, kiek „Snapchat“ ir „Instagram“ kartu sudėjus.

TURITE PASKYRĄ SOCIALINIAME TINKLE. AR SKELBDAMAS INFORMACIJĄ PRIVALOTE UŽTIKRINTI ASMENŲ TEISĘ Į DUOMENŲ APSAUGĄ, PRIVATUMĄ, GARBĘ IR ORUMĄ BEI NEPILNAMEČIŲ APSAUGĄ?

ATSAKYMAS – TAIP, jei turite paskyrą socialiniame tinkle, skelbdamas informaciją privalote užtikrinti asmenų teisę į duomenų apsaugą, privatumą, garbę ir orumą bei nepilnamečių apsaugą, nebent Jūsų paskyra yra nevieša (privati) ir paskyroje turite vos kelis draugus arba dalinatės informacija išskirtinai tik su keletu asmenų.

2019 m. vasario 7 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus rekomendacijoje socialinių tinklų vartotojams pasisakoma, kad:

„<...> 2017 m. lapkričio 7 d. Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje Einarsson v. Islandija (bylos Nr. 24703/15) nustatė, kad asmens nuotraukos įkėlimas į viešą socialinio tinklo „Instagram“ paskyrą, kai ta informacija yra prieinama visiems socialinio tinklo vartotojams, laikytina viešu informacijos paskelbimu. Šioje byloje asmuo X savo viešojoje „Instagram“ paskyroje paskelbė Egill Einarsson (gana žinomas asmuo Islandijoje, kuris yra filmavęsis keliuose filmuose, nuolat rašo publikacijas) nuotrauką ir tikrovės neatitinkančią informaciją apie Egill Einarsson, kuri žeidė jo garbę ir orumą.

Remiantis Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymu, viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) yra visuomenės informavimo audiovizualinėmis priemonėmis paslaugos teikėjas, retransliuotojas, asmuo, teikiantis Lietuvos Respublikos vartotojams televizijos programų ir (ar) atskirų programų platinimo internete paslaugas, radijo programų transliuotojas, informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas ar kitas asmuo, skleidžiantis viešąją informaciją visuomenei ir atsakantis už tos informacijos teisėtumą.

2009 m. balandžio 20 d. sprendime Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas byloje Nr. A44470/2009 yra pateikęs tokį viešosios informacijos rengėjo ir skleidėjo išaiškinimą: Viešosios informacijos rengėjai – informacinės visuomenės informavimo priemonių valdytojai, gali būti ir fiziniai asmenys. Atsižvelgus į paminėtą, taip pat įvertinus konkrečių fizinių asmenų – interneto tinklaraščių autorių, veiklos pobūdį ir jų vykdomas viešosios informacijos teikimo visuomenei funkcijas, darytina

¹⁷ <https://wearesocial.com/>.

išvada, kad jie gali būti pripažįstami *sui generis* informacinės visuomenės informavimo priemonių valdytojais, taigi, ir viešosios informacijos rengėjais ir (ar) skleidėjais, o jų interneto tinklaraščiai – informacinės visuomenės informavimo priemonėmis Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo prasme.

Remiantis šiuo išaiškinimu interneto tinklaraščių (blogų), taip pat viešų socialinių tinklų paskyrų valdytojai yra viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) ir privalo užtikrinti skelbiamos informacijos teisėtumą. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos praktikoje ne kartą yra pritaikytos poveikio priemonės viešų socialinio tinklo paskyrų valdytojams¹⁸ <...>“.

SITUACIJOS, SU KURIOMIS DAŽNAI SUSIDURIAME

- Kaimynas man skolingas 1 000 eurų, ar galiu apie tai paskelbti internete ir įkelti jo nuotrauką, parašyti adresą, kiek jis turi vaikų ir t. t.? Atsakymas – tikrai NE! Skelbti skolininko duomenis draudžiama!

- Radau pamestą asmens tapatybės kortelę, ar galiu ją paskelbti? Atsakymas – TAIP, bet reikia uždengti kortelės numerį, asmens kodą, parašą ir dalį gimimo datas. Galima skelbti tik tiek duomenų, kiek yra būtina surasti asmenį, kurio asmens dokumentas dingio.

- Gatvėje nufotografavau juokingai ar nepadoriai atrodantį žmogų, ar galiu skelbti jo nuotrauką savo socialinio tinklo paskyroje? Atsakymas – NE, nebent asmuo tam davė sutikimą.

- „Tinder“ gavau juokingą, įžeidžiančią, man nepriimtina pranešimą iš vartotojo, ar galiu ekrano nuotrauką (angl. *screenshot*) skelbti savo socialinio tinklo paskyroje? Atsakymas – NE, nebent užtušuosite asmens nuotrauką, vardą ir pavardę. Asmenų nuotraukų iš „Tinder“ ar kitų socialinių tinklų taip pat negalima skelbti.

- Ar galiu skelbti duomenis apie nepilnamečius, kuriuos nuolat matau rūkančius po mano namo balkonu? Atsakymas – NE, draudžiama skelbti nepilnamečių asmens duomenis, iš kurių galima nustatyti jų tapatybę neigiamų socialinių reiškinių kontekste.

- Turiu viešą socialinio tinklo paskyrą, į ją nuolat keliu nuotraukas, trumpus vaizdo įrašus, istorijas (angl. *stories*), kuriuose keikiuosi, geriu alkoholį ir t. t., ar paskyrą reikia pažymėti indeksu dėl nepilnamečių apsaugos? Atsakymas – TAIP, rekomenduojame visiems socialinių tinklų paskyrų valdytojams indeksuoti savo paskyras. N-14 arba N-18, priklausomai nuo keliamo turinio.

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba rekomenduoja:

- Skelbiant asmens nuotrauką gauti Jo sutikimą;
- Skelbiant informaciją apie asmenį, įvertinti, ar skelbiama informacija nepažeis asmens teisės į privataus gyvenimo apsaugą;
- Neskelbti informacijos apie asmenį, kuri gali žėisti jo garbę ir orumą;
- Prieš ką nors komentuojant socialinėje erdvėje įvertinti, ar tą patį teiginį pasakytumėte asmeniui su juo susidūrę gatvėje.

Dėmesio, asmens įžeidinėjimas, žeminimas ar patyčios nėra nuomonės reiškimas, tai yra neleistina raiška, kuri gali būti baudžiama.

¹⁸ <http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2019/02/rekomendacija-soc.-tinkl.-vartotojams-pdf>.

Kas yra debesijos saugykla? Yra vis daugiau paslaugų, siūlančių „debesies saugyklą“, kur galite įkelti dokumentus, nuotraukas, vaizdo įrašus ir kitus failus į svetainę, kad galėtumėte bendrinti su kitais arba naudoti kaip atsarginę kopiją. Tuomet šiuos failus galima pasiekti iš bet kurios vietos ar bet kokio tipo įrenginio (nešiojamojo kompiuterio, mobiliojo telefono, planšetinio kompiuterio ir kt.).

Ką turėčiau galvoti padėdamas asmeninę informaciją debesyje? Gerai pagalvokite, kas gali pasiekti Jūsų failus. Debesies saugyklų paslaugos paprastai leidžia nustatyti vieną iš trijų parametrų, kad galėtumėte valdyti, kas gali peržiūrėti jūsų failus:

- **Privatus** – tik Jūs galite peržiūrėti failus (nors debesies saugyklos teikėjas vis tiek gali peržiūrėti Jūsų failus);
- **Viešas** – visi gali peržiūrėti failus be jokių apribojimų;
- **Bendrinamas** – failus gali peržiūrėti tik Jūsų pakviesti žmonės.

Šie parametrai gali būti taikomi atskiriems failams arba visiems failams, esantiems konkrečiame aplanke.

Patikrinkite saugyklos paslaugų teikėjo taisykles ir sąlygas bei privatumo pranešimą. Geras saugyklų debesyje teikėjas savo svetainėje turėtų turėti aiškią ir skaidrią informaciją apie tai, kaip jis saugos Jūsų asmeninę informaciją ir ką su ja darys ar nedarys. Jei nerandate šios informacijos arba manote, kad sąlygos yra nesąžiningos ar neaiškos, apsilankykite kitose svetainėse ir palyginkite informaciją.

Kokio tipo šifravimą siūlo Jūsų debesų saugyklos paslaugų teikėjas? Debesies saugyklos paslaugų teikėjas gali saugoti Jūsų duomenis užšifruotoje formoje ir saugoti raktą saugioje vietoje. Kai prisijungdami prie debesijos naudosite savo vartotojo vardą ir slaptažodį, jie iššifruos Jūsų failus, kad galėtumėte juos pasiekti. Tai reiškia, kad galite pakviesti kitus žmones prisijungti ir peržiūrėti failus, nes saugojimo paslaugų teikėjas tvarko šifravimą.

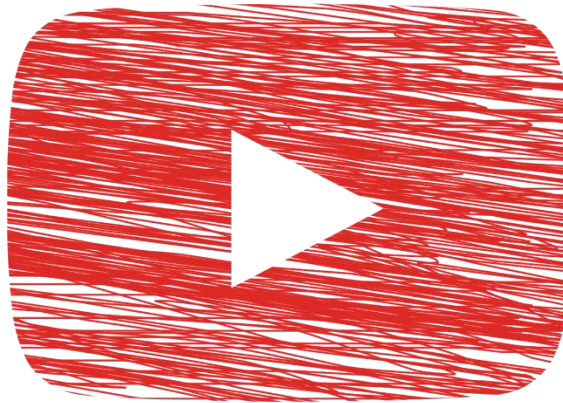
Duomenis gali užšifruoti jūsų žiniatinklio naršyklė, kad, kol jie bus siunčiami tarp Jūsų ir debesies saugyklos paslaugų teikėjo, jų nebūtų galima perskaityti ar pakeisti. Jei naudojate interneto naršyklę, adreso juostos kairėje pamatysite spynos simbolį, o URL pradžia bus „https://“. Kai debesijos paslaugų teikėjas gaus Jūsų failus, jie bus iššifruoti, taigi, jei norite, kad Jūsų failai būtų saugomi užšifruota forma, turėtumėte juos užšifruoti prieš juos siųsdami arba naudokite debesies saugyklos paslaugų teikėją, kuris juos užšifruoja Jūsų vardu.

Ar galite užšifruoti savo informaciją prieš įdėdami į debesį? Saugiausias būdas naudotis debesų saugojimo paslauga yra šifruoti failus prieš jiems išeinant iš kompiuterio. Jei turėsite šifravimo raktą, niekas kitas negalės lengvai iššifruoti Jūsų failų ir perskaityti ar naudoti Jūsų asmeninės informacijos. Nors tai yra tinkamas saugojimo arba archyvavimo paslaugų teikimo būdas, nebus galima dalintis šiais failais su niekuo, nebendraudant ir su šifravimo raktu, kurį gali būti sunku valdyti saugiai.

Jei tai Jums svarbu, galite ieškoti saugyklų debesyje teikėjo, kuris įtraukė tai kaip savo produkto dalį, arba galite tai padaryti patys, naudodami patikimos trečiosios šalies programinę įrangą. Taip pat yra keletas nemokamų arba pigių šifravimo programinės įrangos įrankių, tačiau atminkite, kad, įsigydami programinę įrangą iš interneto, turėtumėte įsitikinti, kad ji gaunama iš patikimo šaltinio, ir patikrinkite apžvalgas, kad įsitikintumėte, jog programinė įranga buvo patikrinta ir atitinka nurodytus teiginius.

Svarbu atsiminti, kad pametę ar pamiršę raktą negalėsite iššifruoti failų.

¹⁹ <https://ico.org.uk/your-data-matters/online/cloud-computing/>.

BDAR vaizdo stebėjimas kaip nors atskirai nereglamentuojamas, išskyrus BDAR 88 straipsnį, kur nustatyti tam tikri vaizdo stebėjimo apribojimai tvarkant asmens duomenis darbo santykių kontekste. Tai reiškia, kad atskirai vaizdo stebėjimo, ypač vaizdo stebėjimo vaizdo registratoriais, ES norminių aktų leidėjas nereglamentuoja. Atsižvelgiant į tai, vaizdo registratorių naudojimas turėtų būti vertinamas remiantis bendraisiais BDAR įtvirtintais asmens duomenų apsaugos principais.

Vaizdo registratorių naudojimas, taip pat vaizdo registratorių įrašų viešas skelbimas negali būti draudžiami, tačiau turi būti laikomasi galiojančių teisės aktų reikalavimų. Vaizdo registratorių panaudojimui vertinti, įskaitant viešą vaizdo registratorių įrašų skelbimą, pakanka bendrųjų asmens duomenų apsaugos principų.

Vaizdo registratorių panaudojimo kontekste ypač svarbūs šie:

- **Duomenų kokybės.** Duomenų kokybės principas galėtų būti taikomas tame kontekste, kad vaizdo registratoriaus įrašas neviršytų nustatytų pradinių tikslų. Pavyzdžiui, jei tikslas buvo registruoti eismo įvykius, su eismo įvykiu nesusijusio įrašo dalis neturėtų toliau būti tvarkoma, ypač kiek tai susiję su vaizdo registratoriaus padaryto įrašo viešu skelbimu.

- **Teisėto asmens duomenų tvarkymo.** Teisėto duomenų tvarkymo principas galėtų būti taikomas tame kontekste, kai reikia vertinti teisėto asmens duomenų tvarkymo pagrindą. Pažeidimo fiksavimo atveju, manytina, vaizdo registratoriaus naudotojo teisė fiksuoti pažeidimą turėtų nusverti kitų asmenų teisę į privatumą (teisėtų interesų principas). O tokį įrašą skelbiant viešai, reikėtų jį nuasmeninti, nebent yra gautas į įrašą papuolusių asmenų sutikimas.

- **Proporcingumo.** Proporcingumo principas turėtų užtikrinti, kad, pvz., skelbiant padarytą įrašą, užfiksavusį pažeidimą, viešai būtų skelbiamas tik su pažeidimu susijęs įrašas, o ne papildomi su pažeidimu nesusiję įrašo elementai. Kitaip tariant, tokio įrašo trukmė turėtų atitikti pagrindinį įrašo tikslą ir neviršyti jo.

- **Duomenų subjekto teisių.** Duomenų subjekto teisių principas turėtų užtikrinti praktinių situacijų valdymą, kai pavyzdžiui, viešai paskelbiamas vaizdo registratoriumi padarytas įrašas su pašaliniu asmeniu, kuris atsitiktinai pateko į vaizdo įrašą. Toks asmuo galėtų reikalauti netvarkyti asmens duomenų, susijusių su šiuo asmeniu ir pan. Kaip galimos probleminės situacijos prevencijos priemonė galima būtų numatyti reikalavimą pranešti apie vykdomą vaizdo registravimą, tai galėtų būti sutartos formos ženklas, lipdukas ar užrašas mašinos išorėje. Taip būtų įgyvendinamas ir skaidrumo principas.

- **Duomenų saugumo.** Duomenų saugumo principo taikymas turėtų užtikrinti, kad vaizdo registratorius nebus laisvai prieinamas, t. y. automobilis nesant šeimininkui bus rakinamas, o vaizdo įrašus saugant kompiuteryje, bus užtikrinama atitinkama techninė kompiuterio ir įrašo apsauga. Kaip vienas iš techninio sprendimo būdų gali būti nustatymas įrašo trukmei, t. y. dauguma vaizdo registratorių gali fiksuoti vaizdą intervalais (po 5, 10, 15, 30 min.), pasibaigus intervalui pradedamas naujas įrašas, didėjant įrašų skaičiui, nauji įrašai automatiškai keičia senesnius, o įvykus autoįvykiui, savininkas gali įrašą persikelti ir toliau naudoti. Taip galima užtikrinti, kad vaizdo registratoriumi užfiksuotas įrašas nebus laikomas pernelyg ilgai.